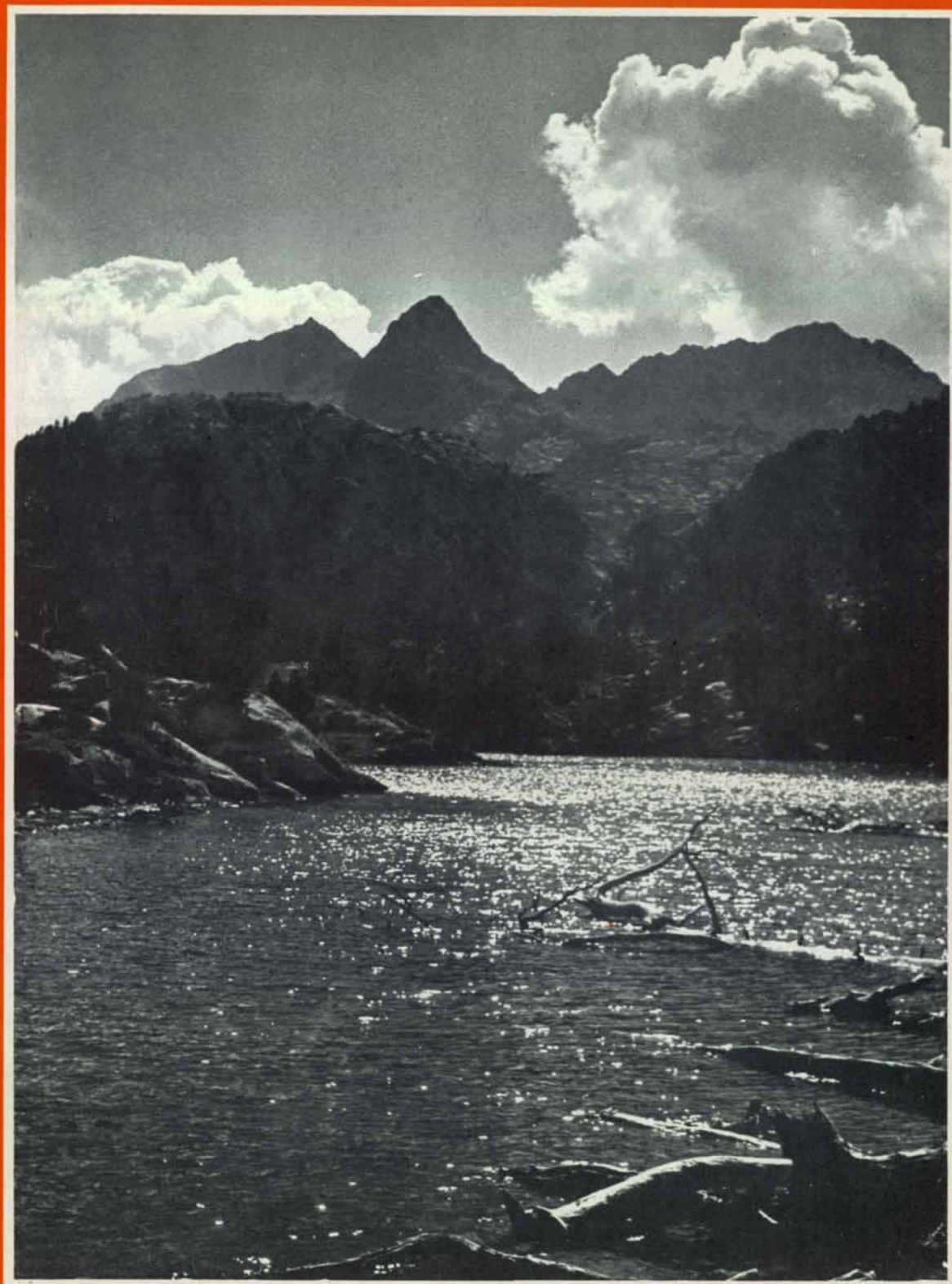

MUNTANYA

AGOST 1973

ÒPTICA CAPMANY

òptics diplomats

Descompte especial
als senyors socis
del Centre Excursionista
de Catalunya

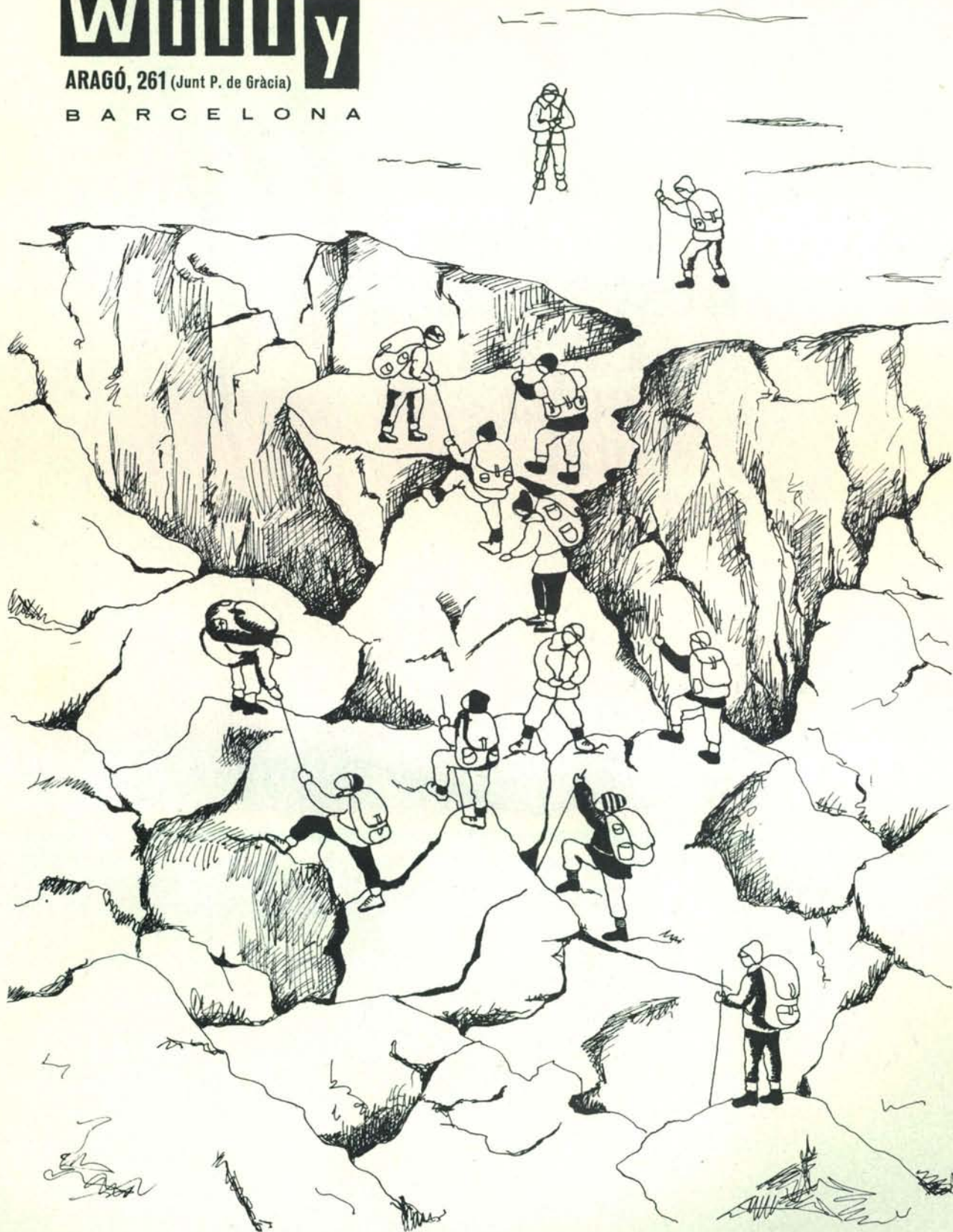
Qualitat i gran
assortiment en
CINE
ÒPTICA
FOTOGRAFIA

Muntaner, 357 - Barcelona - Telèfon 211 26 57

esports
Witty

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

B A R C E L O N A

**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

Canuda, 26 T. 232 07 71 Barcelona-2/Via Augusta, 103 T. 217 91 88 Barcelona-6
Bailèn, 170 T. 258 10 15 Barcelona-9/Prim, 99 T. 380 48 21 Badalona

Cafè amb llet exprés (en sobre) ... i a córrer!

**café amb
llet EXPRES**

Saula®

solament en qualitat extra

El cafè amb llet exprés SAULA, presentat en sobres individuals hermèticament tancats, és la solució ideal per a preparar, d'una manera fàcil i ràpida, un deliciós cafè amb llet... en excursions, acampades, esports, etc. Conserva totes les substàncies nutritives de la llet (proteïnes, grasses, lactosa) i amb un gust de cafè de la més exquisida aroma.

Col·legial!

**POSA LES TEVES
INICIALS ALS LLIBRES**

24 lletres diferents

GRATIS

**QUAN COMPRIS
UNA COBERTA PER
A LLIBRES**

del 21 al 31

**ELABORADA D'UNA
SOLA PEÇA SENSE
SOLDADURES**

EXTENSIBLES PER TOTS DOS EXTREMS

**EN VENDA A
LES PAPERERIES**

CREACIONS ARTESANES - Camprodón, 26 - BARCELONA

PORTER-LLIBRES

Recomanem:

DOMENECH, Josep M.^a

Història Breu de Terrassa (per a infants)
Terrassa 1972 200 ptes.

SITJES I MOLINS, X.

Sant Benet de Bagés
Manresa 1973 175 ptes.

CUIXA

Abadía de S. Miquel de Cuixà
1973 125 ptes.

CARDONER I PLANAS, Antoni

Història de la Medicina a la
Corona d'Aragó
B. 1973 100 ptes.

Avda. Portal de l'Angel, 9 - Barcelona

Homenatge del
banc condal
a la nostra tradició

**la qualitat
dels nostres
clients
determina
la qualitat
dels nostres
productes**

es^{ports}
esplai

**articles d'esport
per a clients
de qualitat**

**c. del pi nº 16, barcelona-2
tels. 231.64.34 - 221.28.57**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any XCVII Núm. 668 Vol. 84

Agost 1973

Diposit Legal: B. 645 - 1958

Sumari

	Editorial	362
Carles Balaguer	Travessia àrtica	363
Enric Moreu-Rey	Felip Ribó i Sagristà: un excursionista	373
Joaquim Bordons i Serra	Descobrint el Montseny	377
Ramon Vinyeta	La congesta de la Llosa	384
F. Fillat	La vall de Boi i el seu bestiar	387
Ramon Pujol i Alsina	Flors de muntanya	390
	Crònica del Centre	393
	En la mort de Josep Pons i Soler	393
	Després dels actes de vandalisme al refugi d'Ull de Ter.	393
	Secció d'Esqui. Nota facilitada pel seu president	393
	Les excursions familiars amb vehicle propi.	394
	Exposició i projecció de diapositives de la Travessia Àrtica de Carles Balaguer	394
	Presència del C. E. C., en els principals rallyes nacionals i internacionals	394
	Excursió amb autocar a l'Alt Aragó	396
	Crònica	396
	L'expedició a l'Annapurna del Club Muntanyenc Barcelonès	397
	Expedició Tximist a l'Everest 1974.	398
	XVI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos	399
	Le desencertada nominació de les noves agrupacions municipals catalanes	400
	Operació Montserrat	400

Redacció i Administració:

Paradís, 10, Barcelona (2)
Tel. 232 45 01, 01, 02, 03

Director: Josep Llaudó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart,
Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrès i
Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretària: Trinitat Capmany

Comptador: Manuel Casanova

Publicitat: Lluís Puntis, Via Augusta, 47, 6.è
Barcelona (6) Tel. 218 69 60

Col.laboradors: Jaume Granell,
Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras,
Hermenegild Carreté, Josep M. Sala
Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril,
David M. Aloy, Gabriel Jaraba, Enric Font,
Roger Tarragó, Josep Girona,
Modest Montlleó.

Subscripció: 135 pessetes anuals
(sis exemplars): estranjer, 165 pessetes;
preu d'aquest exemplar, 35 pessetes
(Comanda de números endarrerits a la
redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110
Barcelona (13)

Portada: L'estany Tort de Peguera, amb els pics de Saburó i de Peguera
(foto: Llaudó)

EDITORIAL

Els refugis del Centre

El refugi d'Ull de Ter ha estat rebentat.

Anem a inspeccionar les destrosses. Pel cel, com per dins nostre, corren negres novolades.

Quina desfeta! Tot ha estat capgirat. Per l'únic plaer de fer mal. Gratuïtament. Sense la justificació d'una necessària circumstància. Sense trobar-hi explicació, acceptem els fets, i sota la petita pluja desfem camí.

L'aigua ens refresca i ens fa pensar que demà, un demà potser encara llunyà, quan culturalment serem un poble madur, podrem tenir unes edificacions a muntanya respectades per tothom, com les que hem vist en els països civilitzats i que tanta dentera ens han fet.

Perquè voldriem insistir una vegada més que un refugi és una obra d'uns pocs destinada a tots. Una obra feta amb suors i esforços i, per sobre de tot, molta illusió. I que si no som conscients que entre tots hem de conservar-ho i mantenir-ho amb la nostra cura i la nostra aportació econòmica, no podem pensar a mantenir i eixamplar la xarxa de refugis, que entre les entitats i la Federació, de mica en mica, va cobrint el nostre Pirineu.

La generositat és difícil. Però és el que ha bastit als Alps alguns dels millors refugis. I potser no sigui llunyà el moment en què amb goig

a casa nostra això serà també una realitat.

Hem tornat a Ull de Ter. A refer, en el que es pugui, el desgavell. I la generositat ha fet acte de presència. Grups de muntanyencs han renunciat a les seves excursions i de bon grat han ajudat a tornar a lloc les coses capgirades. I Ull de Ter torna a ser un refugi, on un nou guardià ple d'illusió i bona voluntat espera acollir els excursionistes.

Després de la tempesta ha sortit el sol. Que fets com aquests últims ens permetin de creure i esperar encara en el nostre excursionisme.

Passem ara a un altre aspecte dels refugis del Centre. Podríem recordar les obres fetes al refugi de la Renclusa, que el converteixen, per la seva capacitat i servei, en un dels millors del nostre Pirineu.

Per altra part tenim en estudi noves millores per a la Renclusa, per fer-les tan aviat com sigui possible, i es pugui fer front a les elevades despeses econòmiques que, en aquests refugis, signifiquen les obres, amb el transport de material, la mà d'obra i altres conceptes.

Un altre refugi, la reconstrucció total del qual s'ha previst, és el refugi Ventosa i Calvell, a l'estany Negre, a la capçalera de la vall de Boí, a la comarca del Pallars. S'estan fent les gestions necessàries prop dels organismes oficials, els

quals podrien aportar la seva ajuda a fi de poder dur a terme aquestes obres necessàries. Al mateix temps hem de remarcar que s'han fet també gestions prop de la família Ventosa i Calvell, de la qual hem rebut tota mena de facilitats.

Insistim, doncs, una vegada més, sobre la necessitat que es prengui consciència sobre la tasca que representa conservar i mantenir al dia els nostres refugis. Aquests refugis són l'obra d'uns pocs destinada a tothom. Cal, per tant, que tothom els respecti i els faci respectar, que tothom se senti responsable de la seva conservació.

Amb els anys, camí del seu centenari, el Centre ha arribat a posseir una xarxa de refugis propis, prou coneguts de tothom; això, que és una prerrogativa només dels grans clubs alpins, comporta per a nosaltres uns esforços considerables i uns treballs continuats. Si tots plegats en fem bon ús, si tots els qui hi fan estada hi vetllen i s'esmercen a mantenir-los nets i en bon ordre, i comuniquen al Centre qualsevol deficiència o anomalia que hi observin, es contribuirà a la seva conservació i al seu perfecte estat, que tant interessa a tothom, ja que, al capdavall, dels refugis som tots, els qui en gaudim.

TRAVESSIA ÀRTICA

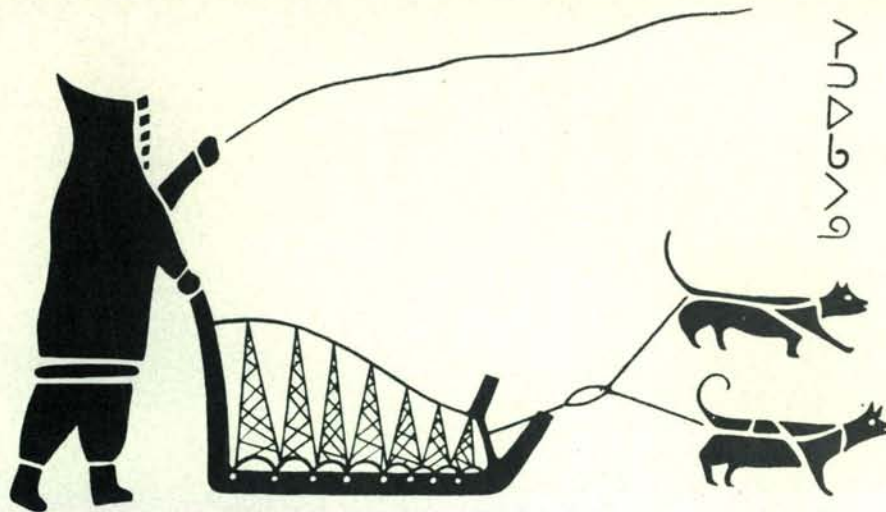
per Carles Balaguer

Fou pel març de l'any 72, quan el mal temps ens obligà a immobilitzar-nos en el refugi del Demavend, al país persa, que vaig conèixer l'alpinista italià Beppe Tenti, el qual em contà que estava molt il·lusionat a fer una travessia en trineus esquimals per la regió de Tasjuaq (Canadà), situada als 61° de latitud nord, que feia tres anys que sobre el terreny recorria la regió i que en el proper any pensava portar a cap la travessia completa.

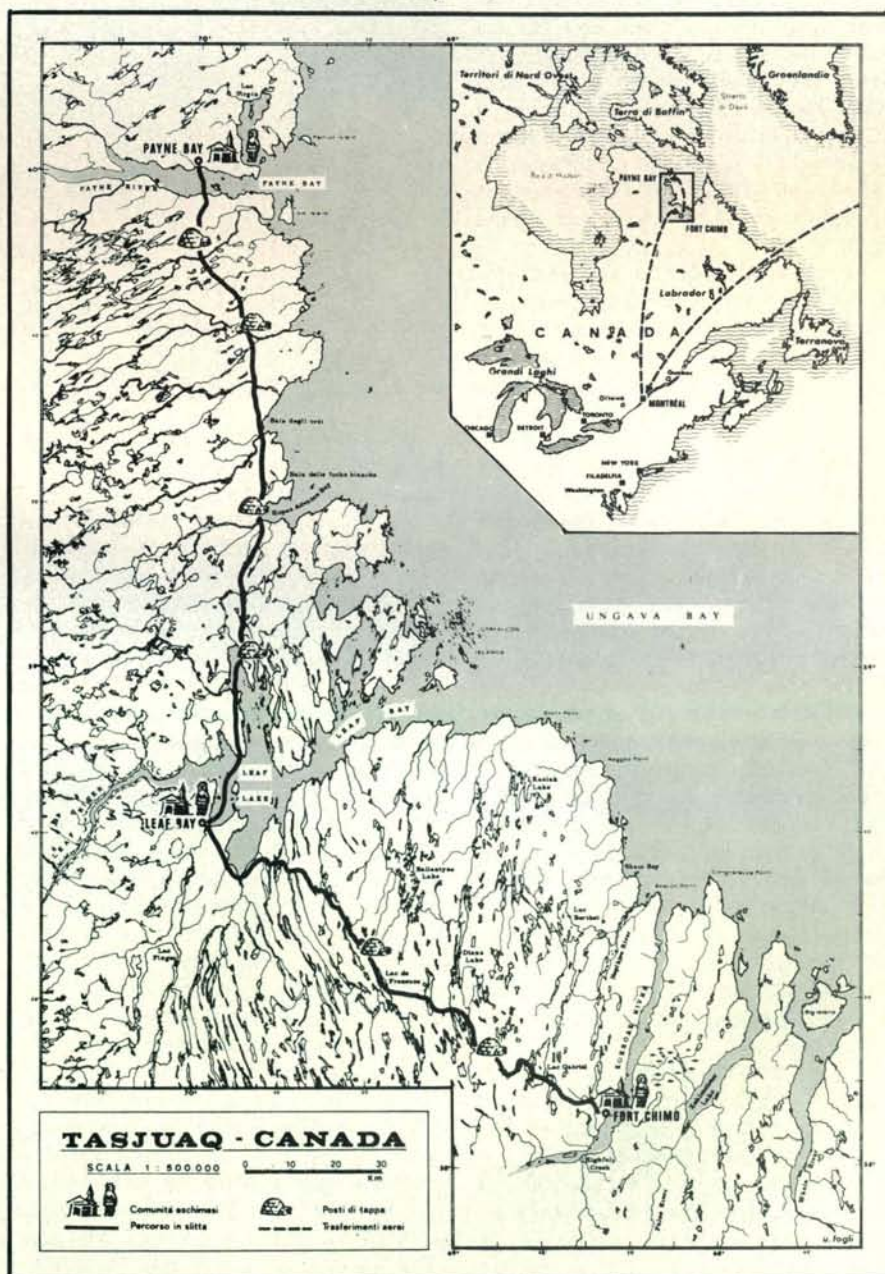
Aquesta conversa em va obsessionar i li vàreg demostrat el meu interès per aquest projecte. Resultat: Que a primers de març del 1973 ens reuníem a Montreal, Canadà, vuit companys, tots italians, menys jo, il·lusionats a fer la travessia des de Tasjuaq (Payne Bay) fins a Fort Chimo, uns 380 quilòmetres que recorriem sobre trineus esquimals.

És interessant de conèixer, abans que tot, l'esperit que anima el bon Beppe Tenti en l'organització d'allò que s'ha posat de moda anomenar «expedicions» o bé «operacions». Ell, juntament amb el conegut alpinista Reinhold Mesnner, varen fundar l'organització Alpinismus International amb un criteri ampli, ja que es tracta d'organitzar sortides extraeuropees d'alpinisme sense fronteres, donant-hi cabuda a tots els amants de la muntanya d'arreu del món. Això els permetria de dedicar les seves vides a la muntanya. Organitzaren diverses sortides (que portaren a bon terme) a Tent Peak (Annapurna) Nepal, Kalapattar i Island Peak prop de l'Everest (Nepal), Mac Kinley (Alaska), Huascharan (Cordillera Blanca), Perú, Kali Gandaki (Nepal), Kumbu Himal (Everest) Nepal, Kènya (Àfrica), Lantang (Nepal), Aconcagua (Andes) Xile, Piràmide i Pentjak Djaja (Nova Guinea), etc., etc., i la que és objecte d'aquest comentari a Tasjuaq (Canadà).

Parlem de Tasjuaq (nom esquimal de la regió de Payne Bay). El principal objectiu era integrar-nos a la vida esquimal, és a dir, vestir com ells, menjar exactament com ells, dormir com ells i utilitzar els mateixos mit-

TASJUAQ (PAYNE BAY), LEAF BAY, FORT CHIMO.
MARÇ 1973

jans de transport, els trineus de gossos, com fa centenars i centenars d'anys.

El Govern canadenc de Quèbec, ens va donar tota mena de facilitats, ja que veia amb bons ulls la utilització dels esquimals amb fins purament esportius.

Amb l'ajuda dels avions de la companyia St. Felicien Air Service, vàrem concentrar a Payne Bay els trineus i els gossos i conductors de trineus esquimals. Es feren les gestions i contractàrem 4 esquimals, 4 trineus i 32 gossos. La contractació de serveis ha de fer-se directament a cada esquimal i aquestes gestions les portà a cap personalment Beppe Tenti.

A la nostra arribada a Payne Bay, només trobàrem 2 trineus complets. Un dia i mig utilitzant el ràdio-telèfon, ens costà de localitzar i traslladar el tercer trineu. El quart no comparegué quan l'avió es traslladà a Georges River a recollir-lo com era convingut. Cursàrem instruccions en tots sentits per tal de localitzar l'indispensable quart trineu. Se'ns digué que aquest trineu no comparegué quan l'avió es presentà a l'indret assenyalat, perquè es trobava de cacera i encara no havia tornat. Donàrem instruccions concretes a la companyia St. Felicien per tal que passés a recollir-lo tot seguit que es presentés. Totes aquestes instruccions es feren per mitjà del nostre ràdio-telèfon.

La impaciència i la falta de dies de què disposàvem, ens obligà a sortir de Payne Bay, per iniciar la travessia, només amb els tres trineus. Sabíem prou bé que amb aquestes condicions tindríem problemes ja que la nostra càrrega era desproporcionada i que ens caldria ajudar constantment els trineus. Conseqüència: ritme de marxa massa lent.

Sortim de Payne Bay en aquestes deficientes condicions, confiant, però, que a tot estirar el segon dia es presentaria el darrer trineu.

La primera jornada estava calculada en uns 50 quilòmetres. Només poguérem fer-ne uns vint, i això no rutllava. Instal·làrem el primer campament,

construint dos «igloos», i ens posàrem a dormir un xic desconcertats per la nostra mala sort.

Al matí, després de prendre te calent i carn de caribú crua, sortírem dels «igloos» a carregar els trineus i poder iniciar la segona jornada. La dissort ens acompanyava, ja que faltaven 5 gossos, que probablement havien fugit perseguint alguna bestiola.

Les condicions eren pitjors, els trineus carregats més del normal i amb 5 gossos menys, no era pas possible continuar. Els esquimals ens digueren que els gossos ja tornarien, però que tant podien tardar un dia com més. Muntàrem el ràdio-telèfon i ens posàrem en comunicació amb Payne Bay i Georges River. Sollicitàrem amb tota urgència 5 gossos i tornàrem a insistir que localitzessin el quart trineu. Ens posàrem en marxa i a ritme lent iniciàrem aquesta segona jornada.

Cap a mitja tarda un avió de la St. Felicien féu repetides evolucions sobre nostre i això ens animà car era possible que transportés ja el trineu que ens mancava. Un xic més tard un «Ski Doo» (trineu mecànic) ens portava els 5 gossos que havíem dema-

nat i el conductor esquimal ens digué que l'avió de la St. Felicien havia ja recollit a Georges River el trineu, 8 gossos i un esquimal i que probablement aquest mateix dia podrien incorporar-se a nosaltres.

Més que satisfets continuem la nostra lenta travessia i a posta de sol, cansats de debò, instal·lem el nostre segon campament que consisteix, com serà norma, en dos «igloos», que tardem aproximadament una hora i mitja a tenir enllestits.

El dia, si bé fred, ha estat molt bo i el sol ens ha acompanyat moltes estones. A dintre de l'«igloo» i ben instal·lats, fem fondre neu per a preparar el te (única beguda que sempre prendrem) i mengem tanta carn crua de caribú i salmó com volem. Passada la mitja nit una cridòria de gossos ens avisa de l'arribada del tan esperat trineu. Un esquimai obre el nostre «igloo» i sense contemplacions es fa espai i es disposa a dormir. ÈXIT! Ara ja tot anirà com era previst.

Al tercer dia el temps és dolent, fa molt de fred, el vent aixeca la neu i la visibilitat és defectuosa. Estem contents, però, de poder comptar amb tot el nostre equip. El nostre

foto: C. Balaguer

Un dels tres trineus amb què vam emprendre la marxa de Payne Bay. ▼

foto C. Balaguer

radio-telèfon transmet la nostra felicitació a la companyia St. Felicien per la seva valuosa i efectiva intervenció. Visca!

Iniciem la sortida quasi sense visibilitat, però els trineus marxen a bon ritme i tothom està content. Haurem de fer una llarga marxa per tal de recuperar el temps perdut. De les 8 del matí fins més tard de posta de sol, només hem fet una parada per a descansar i fondre neu i menjar la ja clàssica ració descomunal de carn crua de caribú (que és excellent). La nostra indumentària esquimal és eficient i ens permet d'aguantar molt bé aquest fred terrible. De tant en tant, n'hi ha un que salta del trineu i es posa a córrer com un boig per escal-

far-se. Això i les múltiples vegades que hem d'ajudar els gossos a remuntar un tros o bé a travessar algun indret de neu pols, on el trineu s'enfonsa, ens obliga a un exercici estimulador, que ens escalfa de valent.

Està previst d'iniciar la construcció dels «igloos» a posta de sol, però el nostre trineu conduït per en Samueli (que els altres esquimals respecten com a Cap) ens diu que no val la pena de parar ja que a poca distància trobarem una família esquimal que hiverna prop de la badia de la Foca Blanca. Són les sis de la tarda i el trineu surt disparat a un tren endimoniat. El temps continua dolent, neva, fe fred i el vent mossega.

Passen les 7, les 8, les 9... els gos-

sos estan cansats i nosaltres també. Hem perdut contacte amb els dos trineus últims. Ens parem, la visibilitat és poca, la negror ens envolta. Disparem uns trets de fusell, per avisar la nostra presència. Silenci absolut, només el brogit del vent. Fa quasi mitja hora que estem parats i els dos trineus que falten no apareixen. En Samueli es posa novament en marxa, els trineus avancen penosament. A les onze de la nit tenim davant nostre mateix una petita llumeta. És la cabana dels esquimals. Entrem, som molt ben rebuts per una dona ja entrada en anys i el seu fill d'uns 14 anys. Ens diu que l'home és de cacera i que ja fa dies que és absent. Ens prepara sopa i carn de caribú guisada

La nostra alimentació bàsica va consistir en abundants racions de carn crua de caribú.

Durant el tercer dia el temps és dolent, fa molt de fred, el vent aixeca la neu i la visibilitat és defectuosa.

El quart dia el vent és fort i el mal temps continua.

foto: C. Balaguer

amb no sé què. Mengem quasi fins a rebentar. La cabana, feta de llaunes, pells, neu i fustam, fa aproximadament 6 per 4 metres, té al mig una gran estufa-cuina que funciona amb petroli i tot és molt calent; brut, però confortable en aquestes condicions.

La mare i el fill ocupen un llit rústec i ens cedeixen l'altre. Un dorm al llit com un paixà i els altres a terra, estem estrets però molt calents i dormim com marmotes. ¿Com hauríem dormit si ens hi presentem els dotze de colla?

Quart dia. El vent és fort i el mal temps continua. A les 9 del matí arriben els altres dos trineus. Ens diuen que els gossos estaven fatis-

gats i s'han quedat a unes dues hores d'aquesta cabana, on han construït un «igloo». Estan força cansats només d'aquestes dues hores de marxa i, a la bona companyia Giuliana, el fred l'ha malmesa. Pensarem la manera d'evitar-li mals pitjors.

Ens acomiadem d'aquesta hospitalària cabana i dels seus moradors i iniciem el quart dia de marxa. El terreny continua essent el mateix, un immens desert de neu i glaç. El mal temps persisteix. Formem part d'aquesta gran soledat del Gran Nord, on el xiulet que produeixen els trineus lliscant sobre el glaç, els lla-drucs dels gossos i els crits dels esquimals, són l'únic senyal de vida

en aquesta immensitat, regne del silenci, el glaç i el vent. Parem algunes vegades per fondre neu i repassar els trineus. No hem de cansar els gossos a fi de poder aconseguir una gran distància.

Si algú observés els nostres moviments li resultaria molt curiós. Tot d'una, un de nosaltres salta del trineu i es posa a córrer al seu costat, o bé som tots tres els que saltem per empènyer el trineu que s'enfonsa en la neu pols o perd velocitat en un desnivell. Estem satisfets del ritme de marxa que estem aconseguint, però els nostres esquimals, malgrat que entrem a posta de sol, continuen fent avançar els trineus. La fatiga ens

foto: C. Balaguer

va guanyant i són més de les 9 del vespre quan la caravana s'atura i es comença la construcció dels «igloos». Fa fred, molt de fred, la temperatura registrada és la més baixa de totes, estem a -42°C . A les onze entrem i tapiem la porta de l'«igloo».

Entrem en el cinquè dia de marxa. El temps ha canviat, tenim sol, transparència i un vent que no ens deixa tranquils. Avui arribarem a Leaf Bay, petit grup esquimal arrecerat en una estació meteorològica canadenca i en una factoria de la Hudson Bay Company, on trafiquen des de fa quasi un centenar d'anys amb els esquimals.

Gaudim; tothom vol fer fotos, el dia és meravellós, malgrat el vent.

Però si vols fer fotos, has de saber córrer, car el ritme dels trineus no para mai i ets tu el que has d'atrapar-los si t'has entretingut. Una veritable cursa atlètica!

Estem sobre el mar glaçat de Leaf Bay, en el qual, en aquesta zona, les marees atlàntiques arriben als 11 metres i això fa que els trineus hagin de buscar camí per entre un caos de torres de glaç, que trenquen la monotonia del país desèrtic i pla que fins ara hem recorregut. Dia compensador de les fatigues passades. Malgrat tot, continua fent fred, molt de fred. A entrada de fosc unes llumetes ens assenyalen Leaf Bay. Ens vénen a rebre utilitzant tots els «ski doos» disponibles. El soroll dels seus

motors trenca la meravellosa quietud. Som ben rebuts i és un espectacle l'arribada dels nostres trineus, saludats afectuosament per tot el grup esquimal que ha sortit de les seves ben prefabricades casetes. Saludem a tothom, i estrenyem la mà a cada un d'ells. Tothom riu.

Entrem a la sisena jornada. Hem estat allotjats dos en cada casa esquimal. Hem dormit i menjat molt. Estem «en forma».

Deixem a Leaf Bay la nostra amiga Giuliana. Un avió passarà a recollir-la i la portarà a Fort Chimo. S'ha portat molt bé.

Els trineus engeguen; tota la quitxalla esquimal està sobre d'ells, els gossos gairebé no poden arrossegar-

Grup d'esquimals dels que viuen arrezerats a Leaf Bay, on arribem al cap de cinc dies de marxa.

foto: C. Balaguer

los. De mica en mica els menuts van desapareixent i tornem a entrar en el món del gran silenci, només trencat pel xiulet dels trineus mossegant el glaç.

Continua el terreny sense cap mena de vegetació, tot és pla, desert de neu i glaç, si bé a la pròxima jornada ja entrarem a la regió on s'inicia un bosc esquífit i molt espaiat, que va creixent a mida que ens dirigirem cap al sud. És la terra habitada per molts pocs indis canadenques, de la tribu dels Athabascas.

Jornada tranquil·la i cel lluminós. Estem ben integrats als costums esquimals, vivim com ells i participem en totes les múltiples activitats que comporta aquesta travessia. Som

immensament feliços, malgrat el fred, satisfets de poder viure aquesta experiència. És un món nou per a nosaltres, que jo sols coneixia a través de les ressenyes dels grans exploradors polars.

Reflexiono i penso en aquests pocs esquimals que poblen aquestes grans immensitats, en la seva mentalitat que s'ajusta a les inclemències d'aquesta regió i en la lluita constant per a sobreviure. Això els fa forts i segurs en tots els seus actes, com la mateixa naturalesa que els envolta. Són orgullosos i no crec que mai puguin integrar-se als nostres costums. Són lliures, viuen al dia i lluiten constantment. La vida no els és fàcil, sempre té un caire d'aventura, indispen-

sable per a viure. Són feliços en aquestes immensitats desolades i somriuen sempre que nosaltres ens mostrem interessats pel país que ens fan conèixer. Raça indòmita, lliure, forta i orgullosa, signes evidents d'una virilitat sense límits. Això sí, fan sempre el que volen.

A posta de sol construïm els dos «igloos», després d'aquesta sisena llarga jornada plena de sensacions inoblidables.

El setè dia, canvi de decoració; petits arbres esquífits, inici de bosc, que sobtadament desapareix, per trobar novament immensitats de neu i de glaç si bé en l'horitzó unes ratlles negres assenyalen el bosc, indret on viuen els indis Athabascas, de cos-

foto: C. Balaguer

Tenda india on som molt ben rebuts i on passem una nit. ◀

Interior de la tenda habitada per indis de la tribu athabasca. ◀◀

Igloos on hem passat una nit, després de la nostra sisena diada de marxa. ▼

foto: C. Balaguer

tums ben diferents als dels esquimals.

Quan entrem a la regió del bosc els trineus presenten més problemes de conducció, ja que les cordes s'emboliquen amb les arrels i és un treball constant el de vigilar que els gossos no emboliquin les cordes i que no quedin travats.

Aquí l'esperit indòmit d'en Samueli fa novament de les seves, ens diu, ja a entrada de fosc, que no val la pena que construïm els «igloos», ja que a poca distància abans del llac Gabriel, hi ha una família índia que hi hiverna.

Els indis no construeixen «igloos», sinó que viuen en tendes amb una

gran estufa-cuina al mig, alimentada constantment amb llenya.

Sempre que podem esquivem el bosc, preferint passar pels llacs glaçats. Igual que l'altra vegada, en Samueli esperona els gossos i a fort tren el trineu xiula sobre el glaç. Les hores passen, la nit ens envolta i no gosem dir res a l'orgullós Samueli. Perdem també contacte amb els altres dos trineus i en Samueli, com perseguit per un diable, fa córrer els gossos desesperadament. Prop de les deu de la nit una llumeneta entre el bosc ens fa veure la tenda índia.

La rebuda és simpàtica i acollidora. Dintre la tenda hi ha varitable ca-

lor, l'estufa està roent i constantment hi posen llenya. La família índia és molt nombrosa: una dona ja entrada en anys, dues dones joves, dos nens i tres homes. Nosaltres som 6 de colla. Estem atapeïts però calents i satisfets de trobar calor. Ens preparen sopes i ens treuen un immens tros de carn de caribú cru i d'un color negrós, que fa una mica de fàstic. La carn està dins de la tenda i la calor li ha donat aquest aspecte repugnant. Malgrat tot, menjo i menjo, fins a quedar ben tip. Tot seguit ens fem dins dels sacs; fa una calor espantosa, estic quasi rostit puix m'ha tocat dormir al costat de l'estufa. Això dura molt poc, tots dormen

Fort Chimo, punt final del nostre periple, després de vuit dies de marxa per les grans solituds glaçades. ►

Uns magnífics exemplars dels gossos que arrossegaven els trineus, elements imprescindibles per a aquesta mena d'expedicions. ►►

i ningú no posa llenya a l'estufa. El fred entra de cop i es fa amo i senyor d'aquesta tenda.

El vuitè dia és la darrera jornada que ens falta per arribar a Fort Chimo. Esperem que vinguin els dos trineus que manquen. S'han quedat a una hora llarga de la tenda índia i han hagut de construir un «igloo». Han fet la mar de bé, ja que a la tenda no hauria estat possible enquir-hi més persones.

Tots reunits emprenem la marxa per la regió de bosc i molts petits llacs glaçats. Els trineus sobre els llacs marxen molt bé, però no així pel bosc, ja que la neu pols fa difícil la progressió i constantment hem d'empènyer.

Per fi, abans de la posta de sol, Fort Chimo és als nostres ulls. Ens hi esperen una delegació del Govern canadenc de Quèbec, que s'hi ha traslladat expressament per conèixer el resultat de la nostra travessia i donar-nos la benvinguda. És una delicadesa que tots apreciem. Un sopar de molts plats calents, brindis de tota mena i uns llençols nets, clouen aquesta travessia àrtica portada a cap per uns fervents muntanyencs.

Fort Chimo, 22 març del 1973

Bibliografia d'interès

- Fred Bruemer, **Seasons of the eskimo**, Mc. Clelland & Steward, Toronto, 1971.
Roger Frison Roche, **Pueblos cazadores del Ártico**, Editorial Juventud, Barcelona, 1969.
Silvio Zavatti, **El polo ártico**, Editorial Labor, S. A., Barcelona, 1969.
H. Dörion, **La frontière Québec-Terre-neuve**, Quèbec, Univ. Laval, 1964.
Kaj Birket-Smith, **The eskimos**, Editorial Labor, S. A., Barcelona.
Jean Malaurie, **Magia blanca**, Baldini & Castoldi, Milà, 1956.
Roald Amundsen, **Bolletino della Società Geografica Italiana**, Roma, 1907.
Knud Rasmussen, **The people of the polar north, a record**, Londres, 1908.
Knud Rasmussen, **De la Groenlandia al Pacífico**, Ediciones Iberia, Barcelona, 1930.
Roger Buliard, **Inuk**, Editorial Juventud, desembre 1965, Barcelona.

foto: C. Balaguer

foto: C. Balaguer

Felip Ribó i Sagristà: un excursionista

per Enric Moreu-Rey

Arraulida entre l'actual amuntegament urbà, can Raspall de les Corts mostra encara els seus esgrafiats i la seva silueta del Barroc, i evoca un nom reportat per Ribó i Sagristà a les seves memòries. ▼

A la recerca d'avantpassats prestigiosos, els historiadors de l'excursionisme català —que, com a organització col·lectiva, data només de les acaballes del passat segle XIX—, van desenterrar ja fa temps els viatges en «birlotxo» del baró de Maldà (1). El personatge del qual vaig a parlar, quasi contemporani de l'aristòcrata barceloní, presenta unes característiques ben diferents: la principal, que el baró no solia caminar, i ell en canvi es feia un tip d'anar a peu. Es deia Felip Ribó i Sagristà. Un «Quadern de Memòries» (2) de la seva mà era conservat fa pocs anys a la farmàcia del senyor Salvador Codina Duran i del seu fill Salvador Codina i Ribó (besnét aquest del memorialista), a l'amistat dels quals dec d'haver-lo pogut consultar l'any 1958.

Després d'unes invocacions que revelen la religiositat potser exagerada de llur autor —«Memento Philippe, quia pulvis es, et in pulverem reverteris...»—, les Memòries comencen sense preàmbul: «Som gràcies a Déu a l'any 1817. — Des de la mia infància fins al present any 1817, sempre he anat a estudi al solitari i majestuós monestir de Pedralbes en lo terme de Sarrià. He après les primeres lletres amb lo Reverent Mossen Joseph Calentó, molt amic dels Pares; i havent mort est Senyor de resultes dels trastorns causats per los francesos satèlites del pillo e impio Napoleon [esbravada tant més meritòria quan sembla que en Felip Ribó descendia de francesos], he continuat mos estudis ab un altre sacerdot també beneficiat del mateix monestir, dit lo Reverent Mossen Anton Niqui...» I segueixen al llarg de cent quatorze fulls les Memòries, narrant la vida d'en Felip Ribó fins al 1869, any en què mor.

Ha nascut a Sant Andreu, però els seus pares viuen ara en una «fàbrica de la qual lo Pare és majordom [aleshores sinònim d'encarregat], situada en lo terme de Les Corts de Sarrià, dita de Casa Raspall, i pròpia de Dn. Manuel Fresca i Companyia...» I cada dia, i de vegades matí i tarda, el vailet ha d'anar a peu de les Corts

foto: J. Nuet

a Pedralbes: mitja hora de camí. En 1818 ingressa, com a estudiant de segon any, al Col·legi del Bisbe, i va i ve diàriament entre les Corts i Barcelona. De l'anecdòtic dels anys d'estudi ja se n'ha tret partit (3). En 1823 l'aproven de tres assignatures a la Universitat per poc temps restaurada, i comença a practicar d'apotecari a la famosa «botiga de Salvadó [Salvador], regentada actualment per lo Senyor Francisco Có, apotecari de Calella», i mesos més tard entra de practicant primer a la botiga de Jacint Compte, «farmacèutic molt acreditat, en los Escudellers», i s'inscriu al Col·legi de Farmàcia, inaugurat aquell mateix any i establert interinament a l'edifici dels Carmelites Calçats de la Rambla, on té com a catedràtic el cèlebre Agustí Yañes que el govern suspendria al cap de poc temps per constitucional. A despit de

les dificultats, Felip Ribó aprova el curs en 1824 quan només hi ha setze admesos sobre trenta-sis presentats. I, successivament, els anys següents, obté la nota «sobresaliente» pels segon, tercer i quart (i últim) cursos.

Abans dels exàmens generals, practicarà uns quants dies al costat del senyor Anton Almirall, farmacèutic a Vilanova de Sitges (Vilanova i la Geltrú) per «4 duros mensuals, roba neta i cosida». «Per això passo —diu— a la botiga de Almirall, vui dia 10 [de juny] ab companyia de un home i un burro que ha vingut a buscar-me desde Vilanova...: passem per Sant Boi, Viladecans, i Castell de Fels, Costes de Garraf i Sitges...»

Per primera vegada lluny de la seva família, Felip Ribó s'enyora molt. I d'altres raons, l'impulsen a partir aviat de Vilanova: «Esta colocació no me gusta porque hi regna poc lo Sant

Ara fa cosa de cent cinquanta anys, uns cinquanta abans de la fundació del Centre, el farmacèutic Ribó i Sagristà ja recorregué, amb esperit excursionista, els allunyats indrets del Berguedà, com ara Nostra Dona de Corbera i l'Espinalbet, que veiem a la fotografia. ►

temor del Senyor, i per això determino deixar-la. Escric a Rubís del Masnou, i est me contesta qu'em sab una botiga per anar a Vilassar de Mar». Se n'hi va: a cal senyor Genís Graupera, amb els mateixos tractes. També s'hi enyora, «però me fas reflexió i aguanto, a pesar de que lo apotecari és molt estrambòtic. Deus providebit». (Alabat sia Déu.) És aprovat als exàmens generals de setembre (1827), amb el consuetudinari «sobresalient».

Les anades i vingudes es multipliquen entre Vilassar, Barcelona, Mataró (per la fira i per les Santes), Granollers (per la fira i a veure un condeixable), el Masnou (per la festa major), Argentona (per l'aplec), Sant Andreu (per la festa major), el Papiol, Sant Feliu de Llobregat, Badalona, sempre per una raó, o excusa, o altra...

Amb el diploma de Batxiller en Arts i en Farmàcia, deixa la botiga Graupera i es dirigeix cap a Igualada per practicar, «en la acreditada botiga de Bausili», sempre per «quatre duros mensuals, net i aconduït» (1829).

I vet aquí que ja ens comença a confessar la seva dèria: «Dia 26. **Seguint la mia afició de passejar o caminar** [sóc jo el qui subratllo], m'en vaig a la tarda desde Igualada a Vilanova i de aquí a La Pobla de Claramunt, que dista dos hores, poble antic que té una font a mig carrer en la qual he begut.»

«Maig. Dia 10: He anat a passejar a Montbui i al Castell del mateix nom, distant de Igualada, i he begut en una bona font dita del Salvatge. Dia 12: Vaig ab companyia del Sor. Codina a casa Roca de la Pedrissa del terme de Odena, a veure un hermos pavo real.» ...

«Dia 28 [de juny]: Vaig a passejar al poble de Odena a una hora de Igualada. He vist un castell de lo qual és la Iglesia que és molt hermosa, tres o quatre cases molt antigues. Dia 29: He anat a passejar fins al petit poble dit Espelt. Dia 30: A passeig.» (Una passejada diària ens fa sospitar que no hi devien abundar la feina ni els

malalts a ca l'apotecari d'Igualada.)

«Juliol dia 6: He anat a la font de Sanahuja, prop del poble de Montbui. **Tota la mia vida he tingut una passió en visitar fonts de nombradia.**» (Torno a subratllar.)

Li demanen d'anar a ajudar el farmacèutic Grau, de Berga, que ha caigut malalt. Accepta, però abans torna a la font de Sanaüja i al castell de Montbui, com si en volgués prendre comiat. I segueix l'itinerari capriciós següent: Per anar d'Igualada a Berga, passa per Sant Andreu, el Masnou, Vilassar de Mar i de Dalt, Sarrià, Barcelona, i (amb la galera) cap a Manresa...

«23 d'agost: Lo administrador de la pólvora, cunyat de l'apotecari de Berga, me fa acompanyar per un animal i mosso a Berga, a on arribem a mitja tarda. En esta travessia he vist un país que me ha gustat, i també he vist Sant Peder, Sellent, Balsareny, Casserres, S. Pau de idem., etc.»

A Berga, s'hi trobarà molt bé: la família del senyor Francesc Grau és molt cristiana, ell, «molt honrat e instruit», i —altra vegada la notació significativa— «en est país si que **podré esplaïar la mia afició de visitar fonts i muntanyes**».

També els berguedans li agraden: «Quina diferència tan gran de la sensillesa de la gent de estes terres, ab lo to de les persones del pla de Barcelona!!».

La mateixa setmana d'haver arribat ja assisteix a la festa major d'Avià. I no deixa passar sis dies més sense visitar per primera vegada el santuari de Nostra Dona de Queralt.

Quinze dies després anota: «He anat a fer tot sol una bona passejada. He començat [arribat ?] prop de on se comença lo riu Llobregat; he anat fins lo pou de Miralles, i he passat a un aspre bosc en lo qual he tallat un bastó de ginebre.»

I Felip Ribó dona curs al seu desig de caminar per monts i valls, aprofitant totes les ocasions que li forneixen la naturalesa i els homes. Només citaré la línia essencial dels desplaçaments d'aquests anys 1830 i 1831, tot i que hi figuren les excursions de més

envergadura: Nostra Dona de Corbera i l'Espinalbet («En esta muntanya alguns anys hi va lo ós ...»), Nostra Dona de Juncadella («Lo ermità nos ha venut una gustosa i bona llonganissa»), una anada de Manresa a Berga a peu, «ut vulpes» (com la guineu), amb parada a l'Hostal del Grapal («Nos han donat màstics, cols i truita de fesols ab ous per sopar»); una ascensió als rasos de Peguera (passant per les fonts de la Roca, Boixera, Tagast, Canal Obscura, de l'Estany, la Garriga, dels Capellans, Querrot i d'altres); un viatge de Barcelona a Berga a peu —per ganes d'anar a peu i de fer camí: per demostrar-ho encara allargarà els cents quilòmetres que devia tenir el trajecte («i he tingut la humorada de passar a veure Maria Sma. de Montserrat» paratge que encara no coneixia i que li sembla literalment «meravellós»); Sant Pere de la Portella, i Nostra Dona de la Quart; anada de Berga a Ripoll a peu, amb neu i vent, passant per les Lloses i Borredà (a Ripoll li oferien la botiga d'Anton Peresteba «ab la condició de casar-me amb una seva neboda que la vol fer pubilla de dita botiga», però troba la botiga «rònega i decaiguda», i no ho accepta; no parla de la neboda ...); retorn de Ripoll a Berga, sempre a peu, seguint probablement el mateix camí, car aleshores no existia pas carretera; els Plans de Campllong, el Pi de les Tres Branques i Nostra Dona de Corbera (amb la descripció detallada del pi) ... Fins que, llicenciat en Farmàcia el 1831, compra la botiga de Caldes de Montbui («petita i decaiguda») per 300 lliures catalanes —330 amb el catre i altres mobles compresos.

Una nova vida comença per a ell, en la qual segueixen algunes excursions però que no donen ja la nota dominant. Es tracta de fer d'aquella botigueta una de les farmàcies més acreditades del Vallès, com ho és encara ara: i això ja és una altra història.

Amb el que precedeix, però, em sembla que n'hi ha prou per a saludar «el senyor Felip» —com li deia fami-

foto: J. Nuet

liarment la gent—, no com un col·leccionista de fonts, modesta pretensió seva, sinó realment com un peoner de l'excursionisme català, dels qui pugen als cims perquè l'aire és viu, la vista bonica i l'aigua gelua; dels qui —dient-se excursionistes, muntanyencs, escaladors o simplement esportius—, amaguen al fons del cor l'aspiració primària d'aquell estudiant d'apotecari, fa un segle i mig: «l'afició de visitar fonts i muntanyes» i de fruir de les bel·leses de la seva terra. I millor a peu. I millor si la travessia és difícil: car se'ns fa més estimada la bel·lesa quan ha estat penosament aconseguida.

Notes:

(1) «Excursions i viatges d'En Rafel d'Amat, Cortada i Senjust per Catalunya i Rosselló en l'últim quart del segle XVIII», B. 1919.

(2) «Quadern de Memorias — (Comentari) Llibre o quadern de Memòria de Felip Ribó i Sagristà, Estudian, natural de Snt. Andreu de Palomar, Bisbat de Barcelona, fill de Anton Ribó i Umbert, i de M.ª Àngela, Rosa Ribó (antes Sagristà y Sitjà), tots fills o naturals de dit Sant Andreu. 1817.»

(3) Doctor Rafael Folch: «Los estudios de farmacia durante el tercer decenio del siglo XIX» (discurs de recepció a l'Acadèmia de Farmàcia de Madrid), extracte de «Anales de la Academia Nacional de Farmacia», s.d. (1932).

Descobrint el Montseny

per Joaquim Bordons i Serra

He tingut ocasió, darrerament, d'efectuar algunes estades al Montseny, en el que podríem dir-ne centre matemàtic de la muntanya, que se situa poc més al nord del poble al qual manlleva el nom, i des d'on resulta relativament fàcil d'arribar als punts més característics sense complicar-se la vida en llargues travessies, permetent a la vegada entrar en contacte amb una sèrie d'indrets ben apartats de les rutes tradicionals. Així m'ha estat possible de conèixer nous paratges, familiaritzar-me amb les més selvàtiques raconades de l'alta Tordera, entaular interessant conversa amb els habitants de solitàries masies i adquirir noves i sorprenents perspectives de la muntanya. I m'ha servit finalment per a comprovar que el coneixement que fins ara tenia de la tan ponderada muntanya era tanmateix ben incomplet malgrat les

excursions que hi havia efectuat en anteriors ocasions.

Aixecat estratègicament entre la Plana de Vic, el Vallès i la Selva, el Montseny sempre ha resultat un murallam difícil de franquejar i, per tant, ha fet d'aïllador entre les tres comarques que el contempnen altívol. Formant un conjunt muntanyós de grans proporcions, que en alguns aspectes fins i tot recorda el Pirineu, assolint els seus cims les màximes elevacions de la Serralada Pre-litoral Catalana per damunt dels 1700 metres, en el seu conjunt es poden distingir a grans trets tres grans unitats del relleu, amb llurs estribacions: les Agudes-Turó de l'Home, el Matagalls i la Calma.

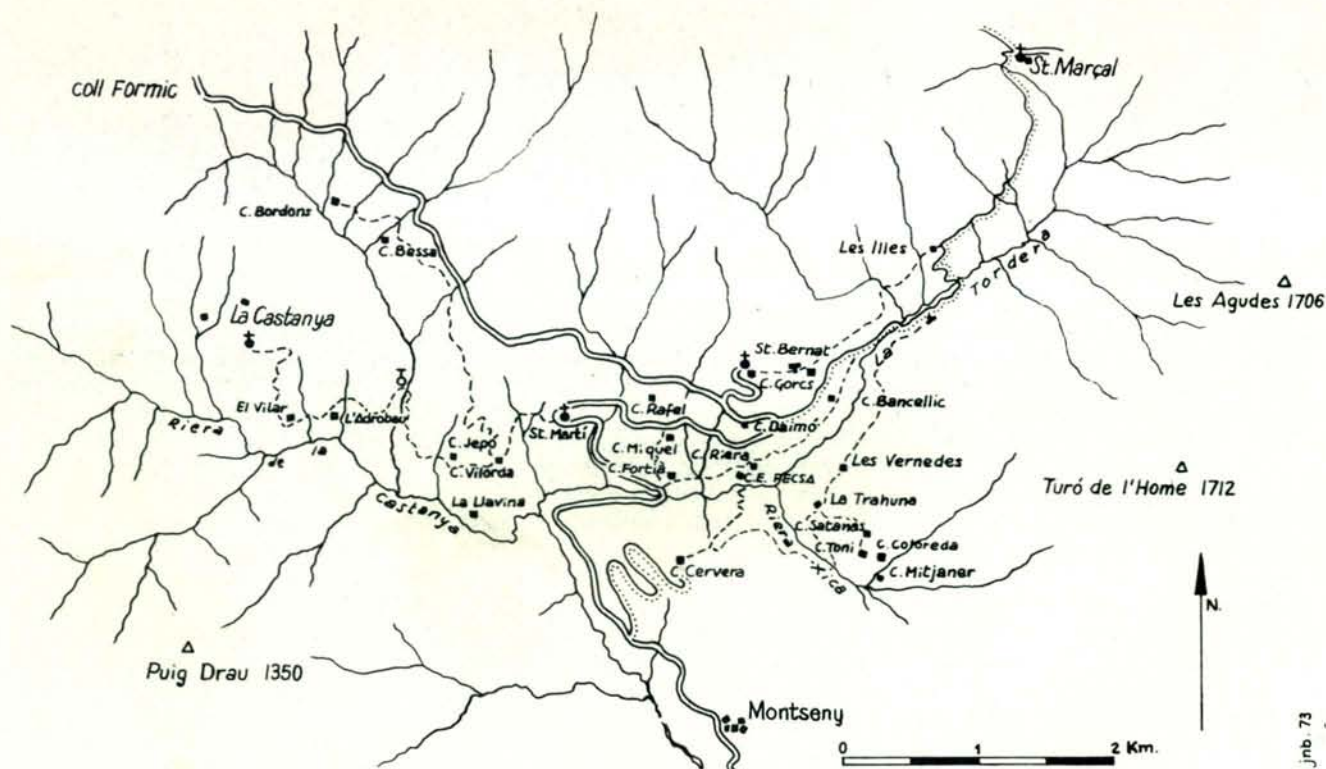
No és necessari exposar ara ací les característiques generals de la muntanya, prou conegudes, ja que ens allunyaria del nostre propòsit de par-

lar d'un indrets ben determinats i allargaria la cosa excessivament. Parlarem, doncs, d'aquests indrets gairebé de la capçalera de la Tordera, que he freqüentat darrerament i que són, al meu entendre, el millor testimoni que les raconades del Montseny menys conegudes conserven tot l'interès de les coses en estat natural. Aventurar-se pels paratges més solitaris i allunyats de tota ruta, anar de casa en casa cercant algun detall curiós, introduir-se per les selvàtiques profunditats dels rius curulles de variada vegetació, i també enfilarse fins a algun lloc prominent des d'on atalaiar el paisatge i mesurar les distàncies, ofereix un atractiu extraordinari.

Remuntant l'alta vall de la Tordera

Des del magnífic pont que es troba en el km 16,9 de la carretera de Coll

Δ Matagalls 1694

Capçalera de la Tordera, al cor del Montseny, des del Turó de l'Home. Voltes de bosc, les antigues feixes de conreu, presidides per les masies seculars. Al fons, la boira de la Plana de Vic.

Les Illes, la masia més enlairada a la capçalera de la vall de la Tordera, des de la font de les Naiades.

foto: J. Nuet

Formic, ja es pot admirar un dels paisatges més bells de la Tordera: l'arbreda que cobreix la fondalada del riu en aquest punt és de proporcions colossals; cara amunt i cara avall els vessants estan també atapeïts de selvàtica vegetació, verns i castanyers a l'obaga, alzinars al davant. A partir del pont es pot anar remuntant el riu per camí carreter, passant primerament pels conreus de Can Fortià, la petita masia amb interiors i exterior d'extrema rusticitat, ocupada pels tres germans Cervera, persones amabilíssimes que coneixen bé la muntanya, i després per Can Riera Moliné, Can Riera, com en diuen, que és una magnífica mostra de masia ben conservada i senyoral, en què es mantenen algunes peces de mobiliari i diferents estris dignes de figurar en

un museu, situada en una de les més meravelloses raconades del riu.

Des d'ací salvant alguna amagada torrentera coberta de vegetació, un corriol segueix entre alzinars fins a Can Bancellic, senzilla i polida, més enlairada i a ple sol, presidida per uns pallers; més amunt es va a parar a l'estreta obertura rocosa per on el riu surt de la part més alta per sota d'un pont, en els anomenats Esqueis de Bovilar, paratge abrupte en què la pedra ho domina tot.. Més amunt del pont, la font de les Naiades, darrerament acondicionada, no tarda a ofrenar la frescor del seu raig invitant a una parada vora el camí, que a l'estiu s'agraeix; a l'altra part del riu es pot veure la petita presa de la central de FECSA. Al cap de poc es passa a la riba dreta per pujar a les

Illes, que es veuen enlairades i són les úniques cases que es troben en l'alta vall, encara que mig enrunades i abandonades. Seguidament agafem la pista forestal que va ascendint fins a l'ermita de Sant Marçal, vora les fonts de la Tordera. Total, unes 2 hores i mitja.

L'itinerari de Sant Bernat a Sant Marçal, o viceversa, és una fàcil excursió de menys de 2 hores pel sol·lèl poblat d'alzines, seguint el camí que passa per les Illes, sense deixar de serpentejar pel bosc, salvant els sots d'algunes estretes torrenteres i passos oberts a la roca, que permet de conèixer, no lluny de Sant Bernat, la deliciosa font ombrejada pels castanyers de Can Gorgs, una petita masia bellament situada entre els escassos conreus i el bosc, en la qual es

foto: J. Nuet

Can Fortià, a l'entrada de l'alta vall de la Tordera. ▼

Can Riera Moliné, una magnífica mostra de masia ben conservada i senyorial. ▼▼

troba gent amable.

A uns 5 minuts de Can Fortià s'amaga la central elèctrica propietat de FECSA, però aquesta també es pot assolir des de la carretera prenent el corriol que s'inicia entre la font de les Tres Garses i el pont, i pujant i baixant per frondosa obaga desemboca a la centraleta, situada en un dels indrets més encisadors, amb aigua sorollosa pertot arreu, un pontet pintoresc i una font al davant.

Excursió per la riera Xica.

Ai mateix camí de la central, però pujant sempre i sense tocar-hi, es troba més amunt una pista forestal que es va endinsant per la feréstega riera Xica, salvatge barrancada que es forma sota del Turó de l'Home, i que ens recorda alguns indrets humits del Pirineu; i quan la pista, després de travessar el torrent, surt al descobert, es ramifica i arriba a algunes masies escampades per aquest faldar. La més a peu pla és la petita casa de les Vernedes, que apareix a l'extrem d'una delitosa explanada i està deshabitada i mig enrunada, si bé els nous propietaris pensen iniciar-ne la reconstrucció. El paratge que envolta la casa és bellíssim, dominant part de la vall de la Tordera i les masies que s'aixequen a l'altra banda. A poca distància, reculant una mica, la Trahuna, molt vella i ennegrida però habitada, i l'única que conserva alguns artístics marcs de finestres i portal, si bé camuflats pels pegots que s'hi han anat acumulant, rodejada d'abundants conreus en una punta que domina les profunditats de la riera Xica i la Tordera, completament cobertes de vegetació. Uns fantàstics castanyers, que tan abunden en els vessants menys assolats, oferint l'espectacle d'unes soques de formes, sovint fantasmagòriques, proporcionen agradable ombra a l'estiu, a poques passes de la casa. Més endavant s'arriba a Can Toni, la de millor aspecte de totes, senzilla i alegre, ben orientada i habitada. Can Coloreda, també habitada i gran, queda més enlairada, a poca distància de l'a-

foto: J. Bordons

foto: J. Bordons

bandonada i mig destruïda masia de Can Satanàs. I, finalment, completant aquest rosari de masies que envolten l'accidentada riera, trobem Can Mitjaner, una mica amagada de la pista, en lloc esquerp, vella i solament habitada en el bon temps. En total, menys de 3 hores de camí.

També es puja en poca estona a

les Vernedes i la Trahuna des de Can Riera Moliner per un camí fressat que travessa la Tordera i s'enlaira per l'altra riba, tot giravoltant pel bosc.

Visita a Can Cervera

Seguint la pista forestal després

Monòlit de Can Cervera, dedicat per l'excursionisme català a Bonaventura Carles Aribau, amb la inscripció d'una estrofa de la seva cèlebre i significativa "Oda a la Pàtria". ▼ ▼

L'alegre masia de can Toni, dominant la riera Xica. ▼

de Can Mitjaner es pot completar el recorregut fins a Can Cervera, però també des del camí que s'origina a la font de les Tres Garses es pot pujar més directament a Can Cervera en tres quarts, ascendint fins a trobar la línia elèctrica que puja de la central i, sense separar-se'n, anar serpentejant per un corriol que es troba sense dificultats, i que al capdamunt desemboca a l'inesperat planell on s'ha enfilat el petit caseriu, compost d'unes masies i alguna casa amb estadants, a més de la coloraina d'un animat campament al peu de la pineda que s'hi troba.

A la part més elevada del planell, damunt les cases, sobresurt un monòlit dedicat per l'excursionisme català a Bonaventura Carles Aribau, l'autor de l'*Oda a la Pàtria*, en el qual es poden llegir uns versos sobre el Montseny i que ofereix l'especial interès d'assenyalar el mateix centre de la muntanya. D'aquest planell s'obtenen excel·lents panoràmiques i una destacada visió del Turó de l'Home i, des d'ací, l'ascensió, si bé costeruda, no ofereix entrebancs. A Can Cervera també s'hi pot arribar, si bé amb dificultats, en vehicle, venint del migdia.

Riera de la Castanya endins

Altament interessant resulta aventurar-se pels paratges de la Castanya, avançada de l'ajuntament del Brull, tot deixant enrera un escampall de cases esgraonades pels escassos replans de l'accidentada vall. A partir de la petita i emblanquinada ermita de Sant Martí, una de les més antigues del Montseny, enlairada entre dues voltes de la carretera i ben visible a distància des de diferents indrets de la vall, el camí toca la petita masia de Can Jaume Llavina, on guarden les claus de l'ermita; Can Vilorda, vellíssima: el Jepó, enrunada, així com el molí de l'Adrobau, abandonat en una feréstega sotalada per on baixa la torrentera que s'inicia per Collformic; Ca l'Adrobau, igualment abandonada, però que ofereix una estratègica font a poca distància, que

foto: J. Bordonas

proporciona un agradable lloc de parada. Més amunt i destacat, el Vilar, gran casal de bon aspecte però força desmarxat interiorment, que s'orienta de cara a les abruptes fondalades de la riera i als peus del Puigdrau, en el qual sols viuen ara un home i la seva mare, ocupats principalment en el negoci de la cria de porcs. Seguint

accidentats camins s'assoleix l'escampall de cases de la Castanya, per damunt dels 900 metres, amb una petita església, i tot de gran rusticitat; i, bastant més amunt, vencent algunes dificultats, s'arriba a Can Bordonas, la masia que, pel seu nom, feia anys que m'interessava molt particularment, i que he trobat habitada per una família Brunet, un matrimoni jove amb dos vailets i la mare d'ell, que van adquirir la propietat fa anys i ni recorden cap antecedent que pugui lligar amb el nom de la casa, la qual, per cert, és d'allò més solitari i primitiu que es pugui imaginar, envoltada d'alzinars, en terreny accidentat i sec, a prop de les profunditats de la riera. Una pista infernal comunica Can Bordonas amb la carretera de Collformic, però, si es va a peu, es pot completar el recorregut d'aquesta complicada vall tornant per Can Bessa, una bona masia rodejada d'amplis conreus.

Visitar el caseriu de la Llavina és un passeig de mitja hora fàcil i agradable, especialment quan fa calor, seguint la pista que s'inicia en el pont ja esmentat i s'endinsa per paratges fluvials de gran efecte, ja que l'es-

foto: J. Bordonas

Can Bordons, situada en un dels indrets més solitaris del Montseny.

Al fons de l'aspra fondalada que s'inicia a Collformic, les solitàries masies de can Campredon, a la dreta, i can Bordons, a l'esquerra, amb les seves feixes de conreu

foto: J. Nuet

foto: J. Bordons

essor dels arbres, de mides gegants, arriba a enfosquir el terra en ple dia. La casa principal, gran i amb diverses dependències, és de bon aspecte i està ben situada; té bons conreus i als seus peus, en la riera, sovint s'hi troben acampadors. Al seu voltant s'han edificat alguns xalets petits. Continuant més enllà dels edificis per camins de bon fer es poden contemplar les profunditats de la riera de la Castanya en el seu últim trajecte abans d'ajuntar-se a la Tordera i arribar a escoltar el terrabastall de l'extracció de pissarres destinades a la construcció, abundants en aquesta part.

Altres indrets

Els diferents camins que porten a Sant Bernat pel dret, ens permeten de conèixer encara altres masies: Can Miquel, rònega i deshabitada però aprofitada alguns mesos, a la qual es puja per un camí que surt de Can Fortià i des d'on es domina una completa vista de la boscúria que emplena aquesta part de la vall de la Tordera. Can Daimó, al costat de la carretera, amb una nova dependència; Can Rafel, etc.

En aquests paratges del Montseny es troben masies en els indrets més inversemblants; algunes d'habitades, més o menys precàriament; d'altres de desocupades, que es lloguen a l'estiu i d'altres completament abandonades i enrunant-se, que palesen les dificultats d'haver de viure lluint amb tots els desavantatges. Malgrat que moltes cases tenen una rudimentària pista per arribar-hi i acostumen a comptar amb algun vehicle que els permet desplaçar-se al poble, i tampoc no hi manquen els televisors, si bé en fan poc cas, el sistema de vida no ha canviat pas gaire: en el fons, l'aïllament continua existint: les masies encara ocupades sovint segueixen sense telèfon, el correu i les notícies hi arriben amb retard, l'escola està molt lluny, el metge ha d'atendre a grans distàncies, etc., etc., i això fa que fins i tot en aquests indrets habitats es conservi força bé l'estat original de la munta-

nya i la forma de vida primitiva.

La gent és senzilla, atenta amb el foraster, ben disposada a ajudar i espontàniament educada sense compliments inútils. Els conreus i el bestiar són el principal mitjà de viure i, com hem dit, en molts aspectes els sistemes d'explotació no han variat de fa molt de temps. El conreu de gra, llegums, farratges i un petit hortet; la venda de castanyes; un grapat d'aviram que campa pels voltants de la casa i els proporciona ous i carn; la cria de conills i unes quantes vaques en permanent estabulació que subministren uns bons litres de llet diaris adquirits per la indústria de la comarca i la venda d'algun vedell; sense oblidar el porc que es cria per la matança tradicional de fi d'any, permeten anar tirant normalment. Les masies més accessibles fins i tot lloquen habitacions a l'estiu, cosa que darrerament s'ha anat generalitzant.

Tots aquells indrets són també el Montseny, encara que resultin poc coneguts, i afegirem que, al nostre entendre, és el que en dóna una semblança més autèntica.

foto: J. Bordons

La congesta de la Llosa

per Ramon Vinyeta

Anant pel, món, majorment si es fa camí a peu, l'esguard, de vegades, topa amb singularitats i rareses, les quals, encara que sovint insignificants, obliguen a deturar la marxa i a comentar-les. Després, generalment, un se'n oblidia i no se'n parla més.

Molts cops, excursionant en temps de tardor pels cims de Milany, el Collsacabra o el Montseny, l'esguard, encarat al Pirineu, ha estat atret per la presència d'una taca blanca, corresponent a l'única porció de neu que, des de temps immemorial, es manté permanent, gairebé inalterable, a la solana del Pirineu Català: és la congesta de la Llosa.

A finals de la passada tardor, amb l'afany d'hore uns branquillons de boix grèvol granat, vàrem ascendir a Capdegès, als faldars de la serra de Milany, on existeixen bells exemplars d'aquest arbre tan pretès en els temps nadalencs. Un cop allí fou obligat de treure el cap al cim del carenar i gaudir de l'esbatanat panorama que es domina sobre tot el Pirineu Oriental.

Una vegada més la mirada fou captada per la taca blanca de la congesta de la Llosa, l'única neu que es feia present en tot el Pirineu. Érem a finals de tardor i ja no es veia rastre de la congesta de la coma de Gombren, al faldar oriental del Puigmal, que tants anys aguanta fins a rebre les nevades tardorenques. Tampoc no es veia la veta blanca de la congesta de la coma de Rus, als peus del Puigllançada, coneguda per «l'euga blanca de Rus» pels pagesos del Lluçanès i que es manté viva fins ben entrat l'estiu. Tampoc no era present en el paisatge la llenca de neu que entre el Bastiments i el coll de la Geganta aguanta cada any les calors estiuenques.

Naturalment, una vegada més, sorgiren els comentaris sobre tal singularitat geogràfica. Aquesta vegada, però, entre els excursionistes joves, cançons va esclatar una pregunta: Què ho fa, que aquesta congesta no es fongui mai...? Com és que no hi ha neu ni al Puigmal, ni al Bastiments,

ni al Cadí, ni al Canigó i, en canvi, existeix la congesta de la Llosa...? Cap dels excursionistes veterans no pogué respondre fidedignament a la pregunta. I l'interrogant existia, punyent, exigint una resposta. Calia escatir el perquè d'aquesta singularitat tants anys observada, i trobar-hi una hipòtesi lògica i estimable. Era menester petjar i observar el mateix terreny abans no caiguessin les primeres nevades hivernenques.

El diumenge dia 24 de desembre, vigília de Nadal, va néixer clar i esbatanat. Teníem sort. La nostra il·lusió d'escatir un insignificant problema geogràfic es podria realitzar: el temps hi convidava. Quan el sol tenyia de tons vermells la serra Cavallera nosaltres deixàvem enrera Sant Joan de les Abadesses i amb la velocitat que permetia la prudència, el cotxe enfilava ràpid la vall del Ter amunt. Enllà de Sant Pau de Segúries tinguérem una desillusió: se'ns presentà a l'esguard el Costabona lluint una testa de neu novella. Quina pega! Ja no seria possible de fotografiar la congesta de la Llosa mostrant l'única capa de neu de tota la solana del Pirineu. En efecte, durant la nit que acabava de transcórrer, una breu rufigada de neu emmantellà lleugerament els cims capdavanters de l'alta conca del Ter. Però la capa de neu era tan prima que vam confiar que el sol que lluia vigorós la fondria en poques hores.

A Setcases ens informaren que la carretera forestal que tramunta la vall de Carboners estava oberta i que la capa de neu era insignificant. De tal faltà els nostres propòsits podrien ser realitzats.

En efecte, poc més tard de les deu del matí deixàvem el cotxe en el coll de la Baumeta i amb breu temps vam ascendir als penyals que coronen la carena de les Confrontades, a una altitud de 2.035 m, i talaia imponderable per a contemplar els cims i valls que formen l'alta conca del Ter. Amb ajuda d'uns potents prismàtics i gaudint d'una transparència atmosfèrica absoluta, ja que feia vent, ens fou plaent d'observar tot el relleu topo-

gràfic de la muntanya de la Llosa i, sobretot, el seu faldar de migjorn on resta ubicada la famosa congesta. Aquesta observació directa del terreny i la nostra antiga coneixença dels carenars que van de la portella de Mantet al Costabona, ens ha permès de trobar una explicació lògica i raonable a l'existència perpètua de la congesta de la Llosa, situada a uns 2.300 m d'altitud i encarada a migjorn, o sia, rebent durant tot el dia els raigs solars estiuencs. Heus-la aquí:

El puig de la Llosa que, a una altitud de 2504 m assenyalà el punt culminant entre la portella de Mantet i el Pla Guillem, té a la seva part nord una gran extensió de calms, entre ells el Calm Agre, els quals marquen la divisòria entre el Ripollès i el Conflent, i la línia fronterera entre Espanya i França. Aquests calms, d'una extensió aproximada de 150 hectàrees, reben cada hivern un gruix de neu que oscil·la entre els 50 i els 200 cm. Quan bufa la tramuntana, cosa que succeeix algunes vegades cada hivern, el vent arrossega part d'aquesta neu i l'empeny vers els vessants meridionals del puig de la Llosa i el cercle de Concrós. Naturalment, la neu, empesa pel torb, quan arriba als vessants més arrecerats del puig de la Llosa, perd velocitat i aleshores s'acumula al capdamunt de les comelles que s'hi formen. Se'n formen tres, de comelles, a migjorn de la Llosa, i la del mig, la més fonda i més arrecerada, és la que capta més neu.

En hiverns molt nevosos hom pot calcular que el gruix que s'hi amuntega no baixa dels 15 metres en tot el sector de la clotada o cap de la comella.

Quan s'esdevé la primavera les nevades minven i moltes vegades ja plou, en lloc de nevar. Però la pluja amassa la neu i les glaçades nocturnes l'acaben d'espessir. A partir de l'abril el sol ja pica de debò i la neu superficial es fon, sobretot en les hores centrals del dia. Però n'hi ha tanta, de neu, que calculant que cada mes el sol en fongui un metre de

Entre l'enfarinada de neu novella, caiguda la vetlla de Nadal, destaca la gran congesta permanent de la Llosa, vora el pic de la Llosa, a 2.504 metres d'altitud. ▼

foto R. Vinyeta

Un dels factors que afavoreixen la perpetuïtat de la congesta de la Llosa és la seva situació al capdamunt de la comella. ▼

foto R. Vinyeta

gruix, al final de l'estiu encara resta intacta el nucli central de la congesta.

Un dels factors que afavoreixen la perpetuïtat de la congesta és la seva situació al capdamunt de la comella. De tal faisó, el viarany d'aigua es forma d'allí en avall sense erosionar les capes de neu. Altrament, si la congesta fos situada a mitja comella, aleshores els corrents d'aigua que baixarien de més amunt, canalitzant l'aigua de la pluja, solcarien la congesta, clivellant-la i migpartint-la, tal

com s'esdevé en les grans congestes de la coma de l'Embut on l'aigua tèbia del propi curs d'aigua estova la neu, la fon i enfonsa les congestes.

Hem pretès donar una explicació sospesada i convincent sobre la singularitat que significa l'existència de la congesta de la Llosa. Ens agradaria que persones erudites en temes geogràfics confirmessin aquesta nostra versió o en donessin una altra de més justificada. Sigui'n permès, però, de suggerir als estols d'excursionistes del CEC que visitin en

temps de tardor la gran congesta de la Llosa, d'una extensió mínima de 600 m², on a finals d'estiu, amb vestit de bany, es pot practicar un minislalom ple d'atractius.

La vall de Boí i el seu bestiar

per F. Fillat

Boí es un poble petit, de la muntanya, que ha sabut deixar el seu nom a un balneari per fer-ne un lloc turístic famós, anomenat Caldes de Boí. El seu atreviment ha anat més lluny, i acompanyat de la Noguera de Tor, ha fet seva tota una vall de gairebé 25 Km de carretera; així, la vall de Boí ha entrat amb personalitat pròpia dins la conca de la Noguera Ribagorçana. Més enllà del port de Caldes les muntanyes es confonen amb les de la Vall d'Aran i tampoc no ha volgut baixar més avall de Castelló i la Mare de Déu del Remei, per tal de poder mantenir la seva personalitat, aïllada així de l' ampla vall de la Noguera Ribagorçana.

Amb Taüll a l'esquerra i Erill la Vall a la dreta forma la capçalera d'una estreta vall romànica que sap mantenir tants anys d'història sense donar-hi gaire importància. Saltant l'esglaió de Guarcs caiem a l' ampla plana de Bàrruera; aquí les muntanyes ja no es veuen tan a prop, els prats semblen fets per passejar-hi, no són com els pendents de Taüll. Amunt del barranc de Durro ens trobem el senyor omnipotent d'un ric pinar; així, on els pendents no poden ser treballats com prats, els arbres donen bona fusta. De Cardet només coneixem les seves grans cases, avui gairebé totes buides. A les Escabanas han hagut d'obrir una porta per la paret de la carretera, ja que la seva gran entrada enfront del riu ja no rep l'alegria dels traginers i els seus matxos. Saraís, Coll, Irge i el Grilló han deixat les seves muntanyes per baixar a viure a la vora del riu o ensorrar-se del tot. Llesp té bons prats, una colònia estiuenca jove i ganes de millorar. Al Castelló de Tor deixem ja de parlar de la vall de Boí.

Unes pintures romàniques, moltes menes de fonts medicinals i bonics parcs com el d'Aigües Tortes, donen uns bons diners durant els mesos turístics de l'estiu. Aquesta fesomia d'hotels i soroll perd força quan la tardor ens presenta tots els ramats que han passat l'estiu a les muntanyes.

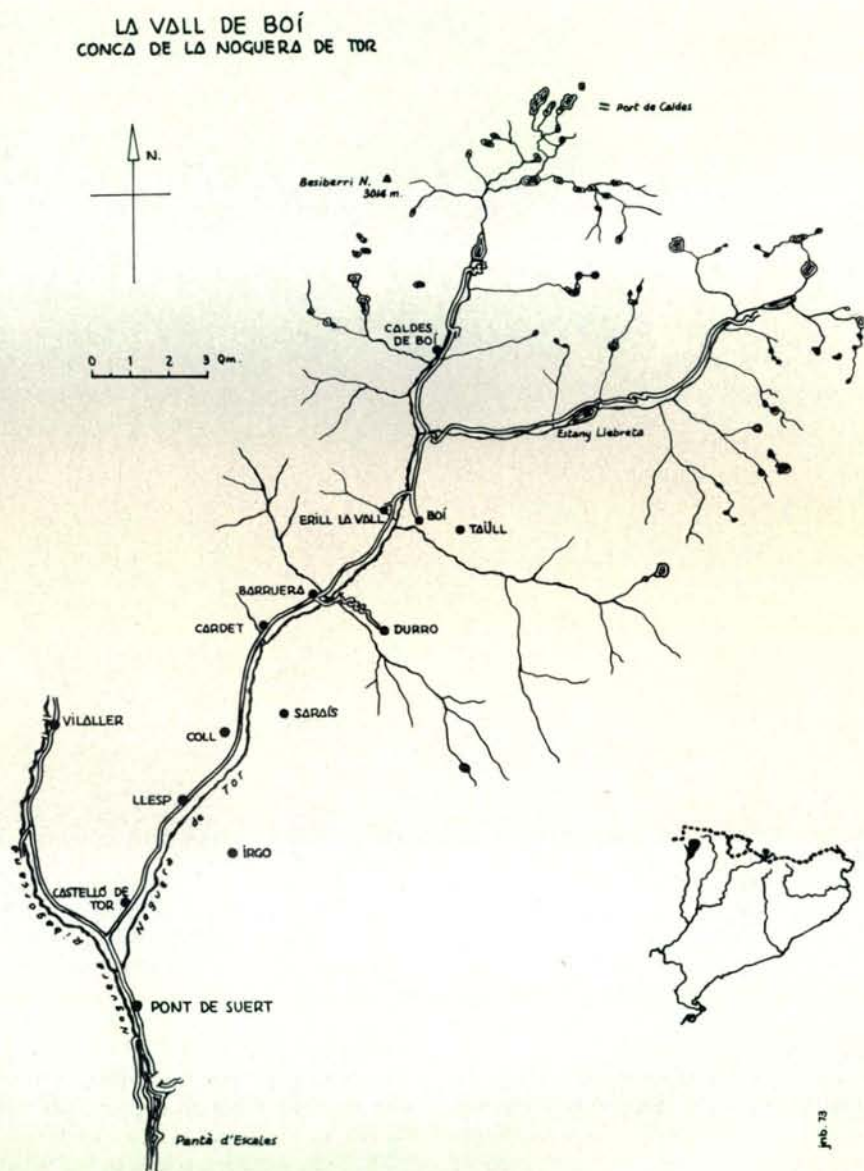

foto: E. Balcells

Els animals de «peu rodó» ja són història; els traginers han canviat els seus matxos per «jeeps» i la fusta ja es pot treure amb moderns «Orugues». Aquelles boniques egües només serveixen per a tragar l'herba dels prats més rostos.

Les cabres encara es passegen amb el cap dret, com volent dir que abans eren més colla. Són molts els que encara creuen que tenir cabres és un bon negoci.

D'un ramat bastant complet que necessitava d'un o més pastors d'ovelles, un bon vaquer i algun vigilant per les egües, ens trobem ara amb una vacada que gairebé té por dels excursionistes i unes ovelles que no són les que eren. Aquestes muntanyes que han viscut tants segles de trepig de bestiar i han donat una herba que ja no té por a les dents i als paladars més forts, es troben soles, sense massa soroll d'esquelles i gossos. Tota una manera de

viure, uns bons formatges, uns gossos peluts i prims, una llana que es treballava a la fàbrica de llanes del Pont de Suert, uns cavalls que ja no es veuen; tot ha deixat de tenir sentit. Mantenir-ho com es feia, és voler viure massa del record.

Aquells anys van donar força a una gent que quan baixava al pla no podia dir que no era de la muntanya. Perquè tot això no passi a les vitrines d'algun museu s'ha de fer un petit esforç.

Les solucions vénen a vegades una mica forçades, però gràcies a l'ajuda dels sementals de l'equada militar es van millorant uns animals que, d'altra manera, potser serien molt més variats i més difícils d'aprofitar. Els poltres són venuts per carn i sembla que el cavall ja no es fa tan estrany a les carnisseries. Són uns animals bastant fàcils de criar, però de vegades s'exagera una mica; combinant la poca mà d'obra i la bara-

tor d'un hivern al ras, aquestes egües no s'exploten massa i així poden menjar l'herba als pobles de la mateixa vall de Boí, que tenen el terme més protegit del vent i de la neu.

Les cabres són poques i als pobles on poden reunir un ramat hi tenen un pastor que és pagat amb un sou i amb les menjades que fa a casa dels veïns, tants dies com animals hi té cada veí.

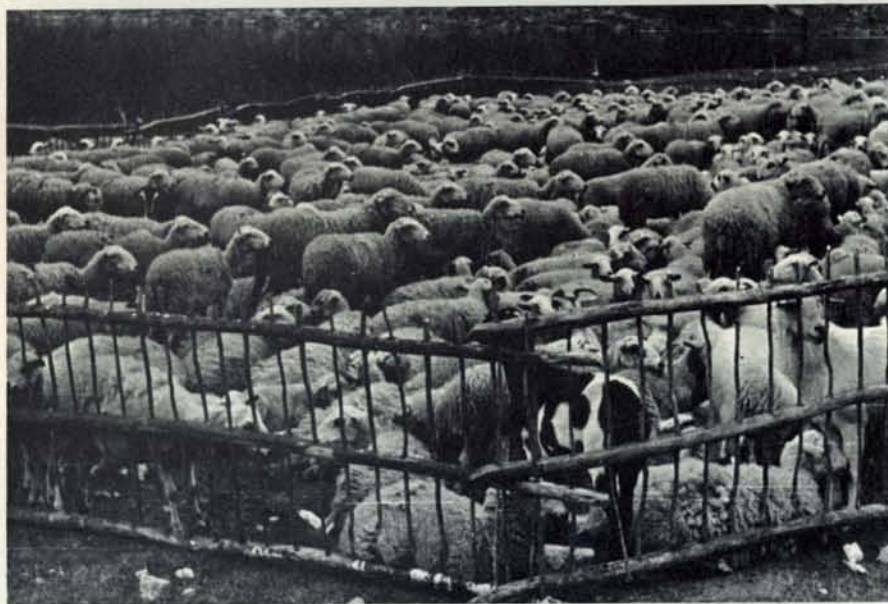
Les vaques van augmentar quan les muntanyes van anar perdent les mules; ara tothom sap governar el bestiar boví i encara que és més delicat en treuen bastant de profit. Acostumen a criar a la primavera i mengen les primeres herbes dels prats dels voltants del poble, després d'haver passat l'hivern a l'estable. Quan la neu fluïxeja pugen a les muntanyes i guardades per un sol vaquer, van aprofitant els prats de cada muntanya a mida que l'estiu escalfa. Amb cada vaca hi va el seu

Cavalls pasturant a l'estany de la Llebre.

Ovelles a la cleda al costat de l'estany de la Llebre. Un exemple de transhumància ovina.

Pastor i ramat de cabres. Conducció antiga del ramat veïnal de cabres.

vedell i quan a la tardor baixen al poble s'acostumen a vendre els vedells i vedelles més avançats. La raça és una barreja de suïssa i del país, que coneix bé les tempestes de l'agost. Per tenir una quantitat de llet segura es mantenen vaques holandeses a l'estable.

Per a les ovelles la vall de Boí ja es fa petita i tot el bestiar oví passa l'hivern al pla; els pobles d'aquesta vall tenen el pla als voltants de Lleida. S'han de llogar els termes però molt sovint resulten pobres. Aleshores comença un pesat peregrinar de finca en finca per anar llogant a cada veï la parcel·la que sembla més adequada. Amb uns lloguers tan variats ja resulta difícil de saber a quina quantitat pujarà l'hivern de cada ovel·la. Procurant fer una sola cria a l'any, es pot anar mantenint un ramat que «encara que no dona massa, sempre és un capital». Per baixar dels pobles al pla es fa amb camions, ja que les ovelles més avançades tenen un viatge descansat i les cries neixen més bé. El pujar ja és a peu i s'acostuma a vendre els corders al mateix pla; aquest viatge dura una setmana i després de l'esquila i un petit repòs als voltants del poble, pugen a les muntanyes per a pasturar tot l'estiu i tornar a baixar al pla a la tardor següent.

D'una vall que vivia amb una certa autosuficiència de bestiar, agricultura i comerç, s'ha passat a una zona oberta al turisme que ha anat canviant el seu dèficit de bestiar per uns beneficis hotelers. L'aigua de la Noguera de Tor s'ha anat convertint en quilovats i la que queda s'explota com a vedat de pesca. Aquestes transformacions han anat donant a la vall de Boí una manera de ser nova i fa la impressió que tothom s'ha anat adaptant als nous mitjans sabent organitzar-los de la millor manera possible.

Flors de muntanya

per Ramon Pujol i Alsina

De sempre l'home ha estat l'element pertorbador en l'equilibri ecològic de la natura, principalment per la destrucció constant de gran masses forestals, però mai com en aquests darrers temps, la degradació i l'erosió del mantell vegetal, font de vida, no havia arribat a uns extrems tan perillosos i suïcides. Tot el país pateix d'aquest desgavell provocat per la inconsciència de l'home. Hem mal·lès ja totes les nostres platges, i ara sembla que la fallera dels negociants del turisme de masses i dels «urbanitzadors» s'adreça a la muntanya. Caldrà vigilar-ho! Pobra muntanya! Quantes barrabassades irreparables ja ha sofert a l'empar d'obres hidràuliques, conduccions elèctriques, explotacions forestals, estacions d'esquí, etc., que han fet malbé zones privilegiades del nostre paisatge. A quin preu més alt paguem això que en diem progrés!

D'altra banda, el creixement monstruós de les ciutats, convertint els seus suburbis (per la gran proliferació de construccions d'habitatges tipus nínxol), en cementiris per a vivents, engolint cada vegada més espais verds, mermant boscos i conreus, provocant el llençament al llarg i ample del país de les masses ciutadanes motoritzades a la recerca de l'espai lliure i d'una mica de verdor, tot escampant arreu, però, la pollució, contribueixen encara una mica més el desequilibri ecològic.

Aquesta nostra, actual, societat de consum, totalment materialitzada i egoista, despreocupada del que pot esdevenir el país en un futur no gaire llunyà, cal que rectifiqui i prengui consciència del perill. Les prediccions per a l'any 2000 no són gens falagueres. Si no hi ha esmena, i l'home vol seguir ignorant les lleis de la natura, morirà soterrat sota muntanyes enormes d'escombraries, en un paisatge desolat i erm.

Tot això ho he anat pensant al llarg de la lectura d'un llibre interessantíssim: **L'environnement vegetal (Flore, végétation et civilisation)**, de Pierre Lieutaghi, naturalista, membre de la «Société Botanique de France». És

prologat per Claude Favarger (autor, entre altres obres, de la interessant **Flore et végétation des Alpes**), professor de l'Institut de Ciències de la Universitat de Neuchâtel.

Després de parlar-nos de l'autor del llibre, i del seu treball extraordinari, remarca que la nostra civilització motoritzada, mecanitzada, artificial, deshumanitzada, ens aboca al fracàs total de l'home. Tradueixo ara, les darreres paraules: «Que hom ens deixi, junt amb P. Lieutaghi, conservar l'esperança, que serà encara possible transmetre als infants del segle XXI, roselles de pètals fràgils, gencianes plenes de saba, nigritelles amb la seva flaire de vainilla, i no únicament flors en matèria plàstica.»

Que així sigui! I ara anem a les nostres flors d'avui:

Fragaria vesca L. Rosàcia. Nom vulgar: maduixera. Estolons ordinàriament nombrosos, tronc de 20 a 30 cm, sobrepasant poc o molt les fulles, àfils o amb 1-2 fulles florals generalment simples; fulles trifoliades, de folíoles grans, ovalades, glaucescents (d'un verd blanquinós) i pubescents (amb pèls curts finíssims) per sota, dentades, totes sentades o la terminal peciolada. Flors blanques. Fruit vermell i aromàtic. Es troba en tots els llocs silvestres, però més abundant en les altes serralades, com el Montseny, Pre-pirineu i Pirineu. Florida des de març fins a l'agost, segons el lloc i l'altura. El dibuix correspon a un exemplar collit a Pla Traver (Puigsacalm), a mitjan maig.

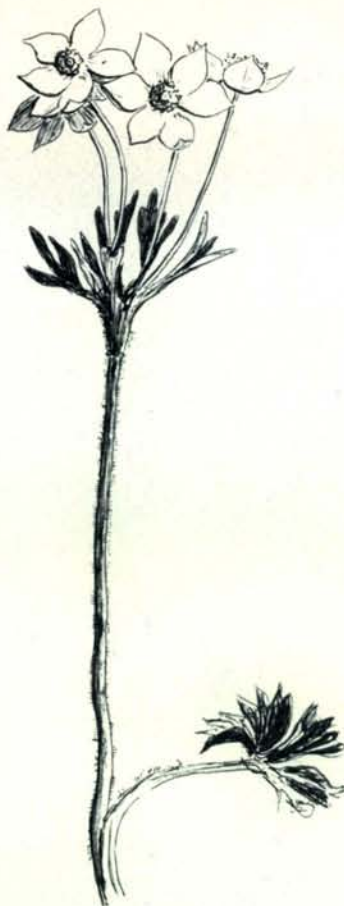
Fritillaria Pirenaica L. Liliàcia. Bulb globulós, petit, d'un blanc groguenc, amb túniques brunes. Tija de 20 a 40 cm, dreta, prima, nua al terç inferior, amb 7/10 fulles alternes, lanceolades linears, d'un verd viu, flor gran de 3-3 1/2 cm de llarg, capbaixes, solitàries, d'un bru purpuri, amb taques quadrades (com un escaquer) molt marcades o a voltes confoses, perigoni acampanat que recorda la co-

N'he trobat també exemplars molt bells a Prat de Cadí, i al pla d'Estany (camí de la Renclusa). A començaments d'abril, hem trobat a Montserrat una **Fritillaria**, gairebé bessona de la **Pirenaica**, que Font i Quer a **Flora de Catalunya**, cataloga com a **Fritillaria Boissieri Costa**, perquè Edmond Boissier, botànic ginebrí, la descobrí a Montserrat el 1865.

Anemone narcissiflora L. Ranunculàcia. Rizoma fibrós, tija de 10 a 40 cm, peluda, fulles llargament peciolades, palmatisectes amb 3-5 segments trifids i laciniats, fulletes de l'invòlucres sentades i semblants a les fulles, flors blanques en nombre de 2-6, en umbella. Es troba a les clarianes del bosc, al Pirineu, amb preferència en terreny calcari. Floreix de darrers de maig fins al juliol. És una planta tòxica. El dibuix correspon a un exem-

plar collit a la Molina els darrers dies de maig.

Aquilegia vulgaris L. Ranunculàcia. Nom vulgar: corniol, corn blau, perfet amor, ocellet, campaneta doble. Tronc de 30 a 90 cm, dret, ramificat superiorment, fulles verdes per l'an-

rolla de la **Campanula Speciosa**. Es troba en els boscos i pasturatges de muntanya, i floreix de la primavera de juny fins a l'agost. El dibuix correspon a un exemplar collit a la serra del Verd (Berguedà), a la fi de maig.

vers i glauques (verd clar), i tomentoses (com un lleuger borrisol) pel revers, les inferiors llargament peciolades amb els foliols inciso-fistonats; flors d'un blau intens moradenc, grans, llargament pedunculades, capbaixes. Es troba en terrenys variadíssims, boscos, torrents i prats ombrívols des dels 500 fins gairebé als 2000 metres d'altura. Té preferència pels terrenys calcaris. És una planta tòxica. Floreix des de l'abril fins al juliol. Hi ha també l'**Aquilegia Pirenai-**

ca, gairebé bessona de l'anterior, però les seves flors són més clares de tonalitat. El dibuix correspon a un exemplar collit a Pla Traver (Puigscaln) a mitjan juny.

Ajuga reptans L. Labiada. Nom vulgar: esquiva, consolda mitjana, búgula. Perenne amb el rizoma truncat, productor de llargs estolons epigeus (que en créixer surten fora de la terra) fullosos, tija de 10-40 cm, dreta, simple, poc fullosa, fulles ovato-

oblongues les basilaris més grans esteses en rosetó, atenuades en llarg peciol i persistents, les caulinaris (les que surten de la tija) separades, subsessils (sense gairebé peciol), flors blaves, rarament rosades o blanques, en glòmuls de 3-6 flors reunits en espiga llarga. Es troba als prats i llocs ombrosos i humits. Floreix d'abril a juny. El dibuix correspon a un exemplar collit prop de Sant Joan de Sora (Osona) a darrers d'abril.

Saponaria officinalis L. Cariòfila. Nom vulgar: herba sabonera, sabó de gitana, saboneta. Rizoma estolonífer, troncs de 30-50 cm, drets, robustos,

simples o ramificats a l'apex; fulles grans tri-nerves, ovato-lanceolades, agudes, les inferiors atenuades en peciol. Flors rosades breument pedicelades, grans en fascicles terminals formant panícula. Es troba en llocs herbosos, frescals, marges i torrenteres, del pre-Pirineu i Pirineu. Florida de maig a setembre. El dibuix correspon a un exemplar collit prop de Llavorsí, a la riba de la Noguera, a començaments de juliol. N'he vist belles plantes prop d'Arties (Vall d'Aran) i prop de Durro (vall de Boí). L'herba sabonera, sembla que es complau a buscar el seu hàbitat a la vora dels poblets.

Nota: Remarco una vegada més que totes les dades científiques són tretes de **Flora de Catalunya**, de Cadavall-Font i Quer, i els noms vulgars, de l'obra de Francesc Masclans i Girvés, **Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes**.

CRÓNICA DEL CENTRE

En la mort de Josep Pons i Soler

Alt, una mica llunyà, lleugerament malencònic per temperament, en Josep Pons i Soler, ha mort a 76 anys el dia 17 de juny de 1973.

Era un dels números baixos de la llista de socis, que mirava, remirava i consultava, com una estranya loteria dels números baixos, en el pas de la vida, que com més baixos, més lluminosos són. En Josep Pons, home callat, observador, de comentari breu i incisiu, és un home que no deixa cap rancúnia. Durant la seva vida ha anat passant per gairebé tots els esglaons socials dins del C.E.C., com un acte de servei, sempre que la seva col·laboració podia tenir resultats favorables. No ha buscat mai res per a ell mateix. És l'exemple d'una persona polida i exacta, neta per fora i per dins.

Durant un temps llarg i difícil ha tingut la responsabilitat i el domini de la situació financera del C.E.C. dins de la Junta Directiva. En va sortir quan va considerar que la caixa i el moviment econòmic de l'Entitat estaven assegurats.

Era proverbial la formalitat dels seus actes. Molts anys consecutius, en la desena del 1925 al 35, la Molina veia la seva figura ben destacada en els llocs de jurat de les curses d'esquí. La parella Emili Vilaseca i Josep Pons, garantia l'exactitud dels resultats, i era una part ben important de la complicada organització dels programes de curses, que tant tenen exteriorment de Festa Major, com interiorment de reunió de documentació que permet d'establir una comptabilitat al cèntim, de temps i de classificacions, com si no es tractés de competicions esportives.

També comptaven els jurats de qualificació dels concursos fotogràfics i dels salons de fotografies de muntanya amb el judici serè, ple de realisme, d'en Pons, el qual admetia les apreciacions dels altres, encara que no coincidissin amb la seva opinió. La formalitat que marcava totes les manifestacions de la vida, el portà a mantenir una solteria que potser necessitava el seu tarannà. Sabia que la seva actitud de serenitat i de crítica, el feia aparèixer d'aspecte trist, i gairebé secundari, situació en què, en realitat, es trobava a gust.

Amb aquest caràcter es va mantenir fidel a un equip d'amics per anar als Pirineus i als Alps, sense integrar-se en altres grups quan el vell equip perd cohesió. De la Secció d'Esports de Muntanya, passà a la de fotografia, i colla-

borà en les directives principalment per consolidar l'aspecte econòmic. Fins molt recentment, assistia als actes de reunió de socis, a conferències, projeccions i acusava filosòficament la magnitud de la seva pau interior, que no s'equilibrava amb el moviment accelerat que hi ha ara al carrer de Paradís, que tant familiarment l'ajudà a somriure en la seva vida. En pau descansi.

Després dels actes de vandalisme al refugi d'Ull de Ter

S'han rebut diverses cartes, al Centre, condemnant el bàrbar assalt de què va ésser objecte el refugi d'Ull de Ter. Transcrivim la que ha estat tramesa per la Federació Catalana de Muntanya, signada pel seu president, el senyor Martínez Massó, a qui donem les gràcies, així com a tots els autors de les altres cartes, pels seus sentiments de solidaritat.

«Distingit amic:

«En compliment de l'acord de la Junta Directiva d'aquesta Federació, volem expressar-vos la penosa impressió que ens ha produït el fet vandàlic de què ha estat objecte el vostre refugi d'Ull de Ter

«Dissortadament no ens és possible evitar els perjudicis que causen aquestes conductes antisocials que a tots ens preocupen, però desitgem, si més no, deixar constància de la nostra repulsa i condemna davant aquestes actituds incivilitzades.

«Ofereix un viu contrast amb els fets que lamentem tots plegats, les proves de col·laboració i esperit excursionista que manifestaren les persones que havent-se presentat al refugi, ignorants del seu estat, contribuïren amb llur esforç personal a paliar les conseqüències de la malifeta i a retornar al casal d'Ull de Ter la seva habitabilitat i la dignitat pròpia d'un refugi muntanyenc. A tots aquests anònims col·laboradors, el nostre afectuós reconeixement.

«Prou sabem que, superada la primera desagradable impressió davant el lamentable incident, el Centre continuarà, per damunt de tot, la seva tasca de difusió del civisme entre els excursionistes, esperant que podrem arribar a suprimir la repetició de fets d'aquesta naturalesa.

«Rebeu la nostra afectuosa salutació

F. Martínez Massó, president.»

Secció d'Esquí

Nota facilitada pel seu president

Quan l'esquí ha arribat al seu moment crucial, decididament s'ha convertit en un esport de masses practicants, i és difícil agafar el comandament de les pròpies iniciatives del nostre Club d'Esquí.

Es per això que molts han denegat la seva presència al front d'aquesta nau en la qual els abnegats socis, de molta competència, tecnòcrates com es diu ara, que fins ara l'han dirigit, han deixat un forat en aquest lloc de màxima responsabilitat difícil de cobrir.

Si, a més, tenim en compte que el nostre Club ha donat durant molts anys un màxim percentatge de corredors a l'equip nacional, i que ara n'estem orfes per causes que ara no analitzem, però que sí que hem de tenir en compte per tal de posar-hi esmena, veurem que és molta la labor a realitzar a partir d'aquest moment.

També uns refugis i unes places hotel·leres reclamen la màxima atenció per tal

que els nostres socis puguin, en tot moment, fruit dels avantatges de la previsió de juntes anteriors.

L'acceptació, doncs, d'aquesta presència per la meua part, ajudat per la meitat aproximada de la junta que ha cessat, i que coneix a fons els problemes esmentats anteriorment, ha estat amb una sola finalitat, la d'augmentar els avantatges dels nostres associats en la pràctica dels esports de neu i la creació de nous valors a través del nostre jovent, que puguin, en un futur tan proper com sigui possible, aportar als nostres equips nacionals corredors de totes les disciplines —fons, salts i alpines— que, en anar pel món en competicions internacionals, inscriguin com a mínim en les llistes de sortida el nom del Centre Excursionista de Catalunya, tal com ha vingut succeint fins al moment.

Francesc Valls i Bach, president

Les excursions familiars amb vehicle propi

Els desplaçaments, a l'hora de sortir d'excursió, sempre han representat, per a les famílies amb mainada, una sèrie de problemes més o menys importants: la incomoditat, el cost, la rigidesa dels horaris, l'aproximació a l'objectiu de la sortida, etc. El ferrocarril no en resolva pràcticament cap. Els autos de línia, tampoc. Les excursions col·lectives en autocar també presentaven alguns inconvenients, en particular el de la inscripció anticipada. D'altra banda, l'ús de l'automòbil s'havia anat fent cada vegada més popular i, a més, les pistes de muntanya permetien d'una manera més fàcil l'aproximació a nombrosíssims paratges i contrades del nostre país.

Tots aquests factors van suggerir l'oportunitat d'organitzar unes excursions mensuals dedicades a les famílies i mitjançant la utilització de llurs propis vehicles. La iniciativa, acompanyada tot seguit per la Secció de Geografia, es va demostrar oportuna i fou ben rebuda pels nostres consociats. Des de la primera sortida, efectuada el 7 de març del 1971 i que tingué per terme el monestir de Sant Pere de Casserres, amb assistència de 15 persones en 4 cotxes, la inscripció va ser progressivament nombrosa i addicta. I, malgrat la finalitat bàsica que s'havia tingut en compte en engegar aquesta modalitat excursionista, no es va compondre solament de famílies i la seva quitxalla: hi prengueren part amb entusiasme d'altres consociats que compre-

nien una variada gamma d'edats i de condicions.

Els itineraris foren establerts preveient els següents factors: distància moderada de Barcelona, aproximació per carretera o pista als punts a visitar, recorregut a peu entre una i quatre hores, interès paisatgístic, geogràfic, monumental i arqueològic, meteorologia previsible segons la contrada i època de l'any, etc.

La temporada següent, 1971-72, hom va creure oportú de perfeccionar l'organització de les sortides, sobretot en l'aspecte formatiu i informatiu. El caràcter i la finalitat de la Secció de Geografia hi convidaven. Es va començar per editar un programa per a cada excursió, el qual, a més de l'itinerari, comprenia una explicació situant i detallant tot allò que hom anava a veure. Aquesta explicació incloïa, per més que de manera breu i probablement incompleta, l'àmbit geogràfic, les circumstàncies històriques, els valors arqueològics, la toponímia i qualsevol altra dada o informació que hom jutgés interessant. Completant el text, un croquis assenyalava el recorregut a efectuar. Uns animats canvis d'impressions, després de dinar, arrodonien i contrastaven aquesta informació.

Per tal de poder puntualitzar i recordar després els itineraris successivament portats a terme, es van confeccionar més endavant i es van oferir a les famílies interessades, uns mapes muts del nostre país amb les divisions comarcals, amb la finalitat que hi anessin assenyalant els indrets visitats.

Veient l'interès que els assistents es prenen per aquestes qüestions, encara es va assajar una altra iniciativa: la d'afegir al full informatiu un altre per a participar en un concurs, competició a la qual es va donar un caire en la mica festiu per tal que compaginés l'aspecte didàctic amb el d'esbarjo. En forma de «test», de jeroglífics, de mapa mut, de quiniela o de rodolins, la nostra geografia ha anat desfilant per aquests concursos i l'entusiàstica participació ha anat augmentant. La rifa d'un llibre d'interès geogràfic entre els participants completava la finalitat proposada.

El jovent i la mainada, objecte principal de les excursions, s'hi han identificat plenament, i d'ells ha estat el mèrit d'unes delicioses «sobretalles» amb música, cançons, acudits, jocs i entreteniments, tot organitzat i portat a terme per ells d'una manera ben espontània.

En acabar la temporada 1972-73, són vint-i-una les sortides efectuades, les

quals han inclòs tota mena de comarques i paratges. El bon temps no sempre les ha acompanyades. L'assistència, però, ha estat assídua. Han destacat pel seu èxit de concurrents les anades a Castelltallat i Sant Mateu de Bages, l'Arola, el Montmell, Sant Cugat de Gavadons i Sant Pere de Ferrerons, el Puig-sacalm i el Montagut, aquesta darrera amb el màxim d'assistents: 78 persones en 22 cotxes.

Exposició i projecció de diapositives de la Travessia Àrtica de Carles Balaguer

Durant la primera quinzena de juny va tenir lloc al Centre una exposició de fotografies i mapes de la Travessia Àrtica, realitzada per Carles Balaguer.

També es va efectuar una projecció de diapositives sobre aquesta mateixa expedició, la qual va transcórrer per sobre els 60° de latitud nord. En aquest mateix número de la nostra revista el lector podrà llegir un interessant reportatge de Carles Balaguer en què dona compte del transcurs d'aquesta gran travessia.

El material exhibit a l'exposició, consistent en una cinquantena de fotografies de gran format i de mapes del recorregut, així com les diapositives projectades i els comentaris que les van anar glossant, ens van permetre de fer-nos càrrec d'aquesta activitat que no compta amb precedents entre nosaltres, la qual va ésser possible gràcies a la fórmula adoptada per una organització d'alpinisme internacional i al concurs imprescindible d'esquimal natiu del Canadà.

J. B.

Presència del C.E.C. en els principals rallyes nacionals i internacionals

L'esquí de muntanya no té, potser, la divulgació de què gaudeixen altres disciplines de l'esquí i a la vegada el nombre de practicants tampoc no és tan nombros. Es pot dir que aquesta esplèndida faceta de l'esquí de muntanya pot englobar-se millor dins l'alpinisme, ja que en la majoria dels casos cal un bon coneixement de la muntanya hivernal per a practicar-lo, i més si es fa als Alps.

Tant al nostre país com a l'estranger es vénen celebrant anualment diverses proves o rallyes que, o bé amb el propòsit de fomentar aquesta faceta de l'alpinisme, o bé com a trobada anual de practicants, recorren regions alpines diferents durant uns dies.

Amb els esquís a coll, realitzant l'ascensió al Cevedale, en el transcurs del Rallye d'Esquí CAI-CAF, 1973 (Alps Italians). Al fons, el Gran Zebrú (3.851).

Aquesta proliferació de proves organitzades per entitats o federacions al nostre país, ha promogut un continuat auge de l'esquí de muntanya, no sols quant a quantitat de participants, sinó també en augmentar-ne considerablement el nivell qualitatiu, cosa que crec que ha d'alegrar-nos a tots. Tot això abans esmentat es demostra de manera palpable en les molt satisfactòries actuacions dels nostres representants en les diverses proves i rallyes efectuades fora de casa nostra, en especial les celebrades a diferents massissos alpins, els quals han guanyat l'admiració dels practicants d'aquells països i han fet que se'ns tingui en consideració i en primera línia dins l'àmbit d'aquestes competicions.

* * *

El Centre Excursionista de Catalunya, seguint una certa tradició en aquest sentit i volent estar present a totes aquestes trobades anuals de l'esquí alpinístic, ha procurat que per mitjà d'algun equip la nostra entitat fos representada tant a les proves de caràcter regional o nacional, com en les més importants de tipus internacional.

Durant el transcurs d'aquesta temporada un equip de la nostra entitat, format per Enric Font i Francesc X. Gregori, han efectuat, de manera continuada, una intensa campanya que, per la seva importància així com per la molt satisfactòria actuació que hi han dut a terme, fruit, creiem, d'una bona preparació i

dedicació, ens plau consignar a continuació. Heus aquí, doncs, les principals proves en què han participat.

El dia 25 de febrer, Travessia Morcuera-Navacerrada, organitzada pel Club Alpino Guadarrama, de Madrid.

El dia 25 de març, Travessia Canfranc-Sallent, organitzada pel C.A.U., de Saragossa. És una clàssica travessia per aquella zona del Pirineu Aragonès que, passant pel Collado de Izas uneix aquestes dues localitats.

Els dies 6 i 7 de abril, IV Rallye dels Picos de Europa, «Copa Andrés de Regil», organitzat pel Comitè d'Esquí de Muntanya de la Federació Basco-Navarresa. És un dels rallyes nacionals més importants, que dona a conèixer interessants itineraris de Picos de Europa. En l'edició d'enguany es va recórrer part del Massís Central i del Massís Oriental. Començant a Fuente Dé i passant per Sotres, es va acabar al poblet d'Arguebans, i es van efectuar diverses ascensions, com per exemple Peña Vieja, Pico Santa Ana, Pico del Sagrado Corazón. Hi havia un total de 37 equips participants de totes les regions espanyoles, i el nostre equip hi va aconseguir medalla d'argent.

Els dies 21, 22 i 23 d'abril, i a l'Alta Vall de Susa (Alps Italians), van participar al Rallye Internacional d'Esquí «Trofeu Carlo Marsaglia», un dels rallyes de més alt nivell internacional que se celebren actualment, i en el qual participen equips professionals (guies, professors d'esquí, i tropes alpines). A més d'itine-

raris molt llargs, s'hi efectuen diverses ascensions com, en aquesta ocasió, als cims de la Punta Somellier, Cima del Vallonetto, Tuc Peyron, etc. Hi havia participació d'equips de França, Itàlia, Alemanya, Suïssa i Espanya, amb un total de 48 equips. Pot consignar-se també que durant el Rallye s'efectuaren proves complementàries, com ara descensos «slalom ensemble» i dels components encordats.

És també digne d'esment que a la representació d'equips de la nostra federació (7 en total), per la seva actuació en conjunt, que va fer classificar a tots els equips, ens fou concedit un esplèndid trofeu.

Del dia 30 de maig al 3 de juny va tenir lloc l'última de les proves de caràcter internacional, el Rallye Internacional CAI-CAF, el qual, organitzat alternativament pel CAI i pel CAF és de les més importants de les que s'efectuen als Alps. Un total de 33 equips de tres components cada equip, prengueren la sortida de la petita localitat de Santa Caterina de Valfurva (Alps Italians), i prenent com a base el Refugi Pizzini (2.700 metres), efectuaren diversos itineraris complementats amb ascensions pel Parc Nacional del Stelvio (grup de l'Ortles-Cevedale-Gran Zebrú).

La duresa del Rallye ve augmentada pel fet d'haver de pernoctar en tenda, així com haver de dur una sèrie de material complementari (pala de neu, baiard, corda, etc.). Durant els tres dies del Rallye es va ascendir als cims més importants i alts de la regió, com ara Cevedale (3.757 m), Cima Pasquale (3.559 metres), Monte Rossole (3.531 m), Pallon de la Mare (3.704 m), Monte Vioz (3.644 m), així com al magnífic cim del Gran Zebrú o Königspitze (3.851 m), punt culminant del massís junt amb l'Ortles (3.905 m).

Hi prenién part equips de França, Itàlia, Suïssa, Alemanya i Espanya. L'equip del C.E.C. era format, a més dels dos abans anomenats Enric Font i Francesc X. Gregori, per Josep Ll. Bellés.

* * *

Volem també fer constar que aquests membres components de l'equip del C.E.C. van intervenir de manera molt directa en l'organització i la realització, amb èxit, del nostre Rallye Internacional d'Esquí dels Pirineus que, tal com es deu recordar es va efectuar a les muntanyes d'Andorra (alta vall d'Ordino). A més d'efectuar-hi diverses sortides prèvies i

de fer recorreguts del rallye, Enric Font era qui tenia cura dels controls i dels itineraris i, juntament amb Francesc X. Gregori, cada dia obria traça abans de sortir els equips i senyalaven els itineraris amb banderoles.

Al marge de les seves participacions a rallyes són dignes d'esment, també, algunes de les seves moltes activitats dutes a terme darrerament.

Per les diades de setmana Santa es desplacen als Alps on efectuen les ascensions al cim del Gran Paradiso (4.061 metres) i Cima Tresenta (3.607 m) amb esquís.

Dins la regió de Chamonix, efectuen el famós descens de la Vallée Blanche de l'Aiguille de Midi (3.842 m) fins a Chamonix. Donades les bones condicions que hi trobaren, pogueren arribar amb esquís fins al poble mateix, després de fer un descens de 2.842 metres de desnivell.

Durant el mes de maig, Enric Font, junt amb J. M. Sala, J. Fabrès i Amorós i la seva senyora, A. Segalàs i J. Cardona, amb un grup de membres del CAF, va efectuar l'Alta Ruta amb esquís de l'Oberland (Alps suïssos), d'oest a est, des de la Jungfrau Joch fins al poble de Munster.

Aquesta intensa activitat d'aquests joves membres del Centre no es limità a això, sinó que aporten la seva experiència en xerrades dins el cicle d'esquí de muntanya i guiant algunes de les sortides que es feren, tasca de proselitisme que cal tenir molt en compte, de cara a crear una continuïtat de practicants i a la preparació de nous equips de la nostra Entitat.

En deixar constància a la nostra revista de tot el que acabem de consignar, per a una millor divulgació de l'esquí de muntanya, volem fer arribar als protagonistes de tota aquesta intensa activitat la nostra felicitació pels afanys que hi han esmerçat, pels èxits que hi han aconseguit i per haver representat, creiem que molt dignament, el nom del Centre, esperant que tota aquesta activitat es vegi seguida i continuada per la de més elements joves que es vagin incorporant a aquesta dura i alhora esplèndida faceta de l'esquí, dins el marc incomparable de l'alta muntanya.

Excursió amb autocar a l'Alt Aragó

La Secció de Ciències i Arts va dur a terme, durant els dies 20, 21, 22 i 23 d'abril, una excursió amb autocar a l'Alt

Aragó, en el transcurs de la qual es va visitar una zona compresa en tres comarques situades als contraforts pirinencs, amb boniques valls, singulars poblacions on s'esdevingueren fets històrics remarcables i magnífics monuments. Creiem que ha de resultar d'interès una breu ressenya dels llocs més sobresortints d'aquest trajecte.

Santa Maria de Alquézar. — Actualment és església parroquial, però sembla que havia estat una fortalesa àrab caiguda en mans dels cristians. Després s'hi va establir una canongia presidida per un abat i, amb mires estratègiques, el rei Sancho Ramírez va fer fortificar la plaça que va tenir una gran importància en la lluita contra els musulmans.

Osca. — El nucli originari de la ciutat d'Osca és situat al cim d'un turó, que n'ha presidit el desenvolupament ciutadà. En l'època pre-romana es va construir a la meitat del turó una muralla amb blocs que fan prop d'un metre cúbic. Al peu d'aquest turó hi va haver una segona muralla de pedra que correspon al traçat dels carrers actuals, com ara el de los Cosos, les Rondes de la Misericòrdia i el carrer de Montearagón. Malgrat que Osca era una ciutat molt important durant l'època romana, tal com ho testimonia la numismàtica, les restes que se'n conserven actualment són més aviat escasses. El cristianisme hi va entrar molt aviat i es creu que la diòcesi prové del temps dels romans. En 1354 el rei Pere III de Catalunya, IV d'Aragó, hi va fundar la Universitat literària, la qual fou suprimida durant el segle passat. D'ençà d'aquell fet, fins gairebé als nostres dies, la vida ciutadana es va anar desenvolupant tranquil·lament al voltant de la Universitat, dels collegis majors i d'uns vint convents, que donaren a Osca un ambient de ciutat intel·lectual. Vam tenir ocasió de visitar-ne la catedral, que fou consagrada en 1097, i que es creu que havia estat la mesquita major musulmana, donada pel rei Pere I d'Aragó al municipi en conquerir la ciutat.

Castell de Loarre. — És la fortalesa romànica més important d'Espanya. En fou iniciada la construcció a la fi del segle XI, i fou una de les avançades establertes pel rei Sancho el Mayor contra els àrabs. Durant el compromís de Casp es va convertir en plaça forta dels enemics de Ferran I, que no el va conquerir fins el 1413. A poc a poc la vida es va anar desplaçant cap a la vila actual.

San Juan de la Peña. — Aquest impressionant monestir és tan digne de vi-

sitar pel seu emplaçament, en un paisatge de boscos i muntanyes, encarat al Pirineu, com per les suggestives construccions monàstiques que constitueixen el conjunt anomenat el Monestir Vell. És impossible de precisar-ne els orígens, que es perden en les boires mítiques del temps, en què abunden més les llegendes que no pas els documents històrics. Segons que sembla, foren els monjos de Cluny els qui, durant el segle XI, hi introduïren les regles benedictines.

Jaca. — La ciutat de Jaca, centre de la muntanya occidental aragonesa, té una gran importància, tant en l'aspecte històric com l'artístic. Els seus orígens es compten antiquíssims, ja que en l'època pre-romana la tribu dels jacetans ja habitava la comarca. Durant l'Edat Mitjana va jugar un paper molt important en la història del regne d'Aragó, el qual hi va arribar a establir la cort. La seva situació estratègica era excepcional, ja que hi convergien el camí de Santiago i la via antiga de Bearn a Saragossa. El monument més important de la ciutat, que no en conserva cap d'anterior al segle XI, és la magnífica catedral, que data del segle esmentat. És una obra de planta basilical, realitzada amb gran amplitud de mitjans, ja que fa 60 m de llarg per 20 d'ample i 15 d'alt a la cúpula central, dimensions realment excepcionals en aquella època.

Monestir de Leire. — Està situat al costat d'edificis dels segles XVII i XVIII, reconstruïts l'any 1950 i ocupats posteriorment pels frares benedictins de Silos. L'església té una importància excepcional per a la història de l'arquitectura romànica espanyola. La cripta, que fou panteó reial de Navarra, té quatre naus i és de la darrereria del segle XI.

Sangüesa. — Fou fundada l'any 1122 per Alfons el Bataller. Es conserven vestigis de les muralles. Té molts edificis religiosos romànics, entre els quals destaca l'església de Santa Maria la Real, del segle XI, restaurada a la primeria del XIII.

Sos del Rey Católico. — Aquesta vila, situada a la frontera de Navarra, conserva molt caràcter medieval. És molt interessant el palau de Sada, lloc de naixement del rei Ferran el Catòlic, l'any 1452, amb una capella del segle XII. També cal remarcar l'església parroquial, dels segles XI i XII, amb un gran portal romànic. A la cripta es venera la Verge del Perdó, talla del segle XIII. Són remarcables les velles muralles així com els estrets carrers de fort pintoresquisme.

Esquema panoràmic dels catorze cims que sobrepassen la cota dels 8.000 metres, situats tots ells a la serralada de l'Himalaia (per gentilesa de la revista "Cavall Fort"). ▼

Monestir de Sijena. — Al terme municipal de Vilanova de Sijena es troba aquest famós monestir femení, fundat durant el segle XII. La planta del temple és de creu llatina. El claustre hi tenia una gran importància. Actualment, i a causa de la guerra civil, l'església i la major part de les dependències es troben en estat ruïnós. El principal interès de Sijena consistia en una sèrie d'obres que seguien l'evolució pictòrica de la baixa Edat Mitjana. Eren les pintures més belles del romànic avançat hispànic que, molt malmeses, es pogueren arrancar i es troben actualment en curs de restauració. Són degudes a un pintor anònim, conegut precisament amb el nom de Mestre de la Sala Capitular de Sijena.

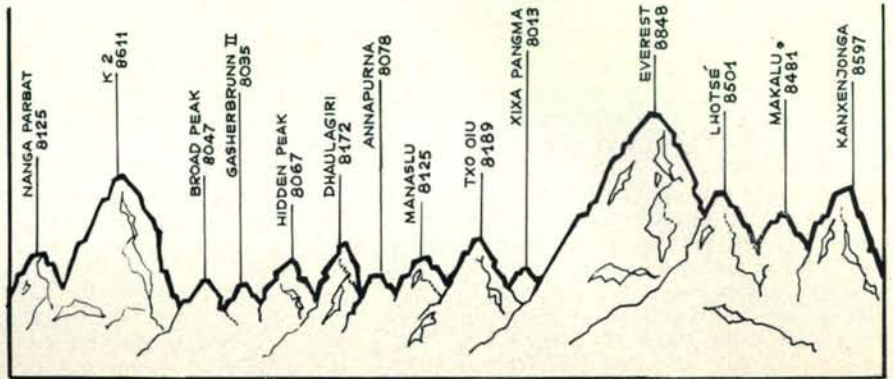
Es va encarregar de l'organització, així com de les explicacions en ruta, el senyor Antoni Amat, vice-president de la Secció.

crònica

L'expedició a l'Annapurna del Club Muntanyenc Barcelonès

Hem rebut la documentada memòria en què se'ns dona compte del projecte de l'expedició que, per primer cop en la història de l'excursionisme català, intentarà la consecució d'un cim de més de 8.000 metres.

L'expedició, organitzada pel Club Muntanyenc Barcelonès, i la Federació Catalana de Muntanyisme, té com a objectiu l'ascensió al cim de l'Annapurna, de 8.078 metres, situat a la serralada de l'Himalaia, al Nepal. Fem ressaltar que l'Annapurna té una anomenada especial en la història de l'alpinisme mundial, ja que és el primer cim, dels catorze que superen la cota dels 8.000, que va ser ascendit. Com és ben sabut, aquesta primera victòria sobre un 8.000 va ser aconseguida l'any 1950 per l'expedició francesa dirigida per Maurice Herzog, en la qual figuraven Terray, Lachenal, Ichac, Oudot, Rebuffat, Schatz, Couzy i Noelle. Es destaca, en la memòria esmentada, que l'Annapurna presenta encara diversos objectius per a conquerir, entre els quals s'esmenten dos cims verges secundaris de 8.000 metres i diverses noves rutes que hi poden ésser obertes.

La conquesta d'un 8.000, però, que fins ara semblava per a nosaltres una empresa inassolible, és ja un objectiu amb prou importància específica perquè valgui la pena d'esmerçar-hi el gran esforç que una expedició d'aquest tipus representa, ja que es tracta de posar en relleu el nivell autènticament internacional, comparable al de qualsevol altre país, a què ha arribat el nostre alpinisme.

El cap d'aquesta expedició és Josep-Manuel Anglada, president del GAM del Club Muntanyenc, que ostenta també altres càrrecs tècnics en els organismes de l'alta muntanya i que, sense cap mena de dubtes, pot exhibir l'historial més impressionant de la nòmina alpinística catalana de tots els temps. Són així mateix ben conegudes les seves grans dots d'organització i la seva tenacitat metòdica i rigorosa, qualitats, certament, essencials, per a una empresa que haurà exigut no menys de quatre anys de preparatius. Com a director tècnic figura Jordi Pons, que tantes victòries arreu de les serralades més importants de tot el món ha compartit amb Anglada. Els altres membres de l'expedició de què fins ara tenim notícia són Joan Cerdà, del GAM, Emili Civis, del CADE, Antoni Villena, Xavier Pérez i Marià Anglada, que serà el metge de l'expedició.

L'expedició, els preparatius de la qual van iniciar-se en 1970, compta realitzar-se durant la primavera de 1974, abans de l'arribada del monso, vent periòdic que origina grans precipitacions de neu i de pluja, durant les quals la muntanya esdevé impracticable i que, com és sabut, sol presentar-se cap a la primavera de juny. S'ha considerat que aquesta època era més propícia que no pas el període posterior al monso (setembre i octubre) en què les condicions climatològiques no són tan favorables, ja que el fred hi és

més intens i el vent hi bufa amb més força. A mitjan febrer, doncs, s'ha previst l'expedició del material des de Barcelona amb destinació a Bombai. A la darrera de març el material serà reexpedit a Nova Delhi, on compten arribar els membres de l'expedició per via aèria, i s'empendrà tot seguit el viatge fins a Kathmandú, al Nepal, amb camió. A principis d'abril es realitzarà el trajecte de Kathmandú a Pokhara, amb avió, i tot seguit es contractaran els coolies i els sherpes i s'empendrà l'aproximació al campament-base. L'arribada al peu de l'Annapurna es preveu per mitjan abril i la resta del mes serà dedicada a aclimatació i exploració. El mes de maig serà dedicat a l'objectiu de l'expedició i durant el mes de juny s'efectuarà el viatge de retorn.

El material que haurà de transportar-se fins al campament-base totalitzarà un pes de 3.000 quilos per a la qual cosa caldrà contractar uns 150 coolies. La marxa d'aproximació, a través de zones cobertes de vegetació, caloroses i humides, durant la qual caldrà franquejar gorges abruptes i colls altíssimes, i nombrosos rius torrencials, molt sovint sense pont, durarà uns dotze dies i serà una de les fases més penoses de l'expedició. Des de Pokhara, i després de travessar dos colls, un d'ells superant la cota 3.000, s'ha de fer cap a Tatopani, a la vall del riu Kali Gandaki, que neix al Tibet i que s'obre pas a través d'unes gorges impressionants entre els contraforts de l'Annapurna i del Dhaulagiri. Al poble de Lete s'abandonarà la vall del Kali Gandaki per a superar, per sobre els contraforts meridionals del Tilicho, les profundes gorges del Miristi Khola, absolutament impracticables pel fons de la vall. Forçar aquest pas difícilíssim exigirà cinc dies d'esforços penosíssims. Al semicercle format

pel mateix Annapurna, els cims dels Nilgiri i la Gran Barrera s'installarà el campament-base a 4.600 metres d'altitud.

El capítol de l'alimentació, d'una importància tan fonamental per a una empresa d'aquest tipus ha estat detingudament estudiat i s'ha arribat a una acurada selecció d'aliments d'acord amb l'experiència que s'ha obtingut en anteriors expedicions. Es procurarà que les racions siguin mengívols i fàcilment assimilables, amb un gran contingut de vitamines i de substàncies energètiques. A la pràctica es comptarà amb quatre tipus diferents de ració diària. Els aliments, a més, han d'anar molt ben embolicats a fi de preservar-los dels elements desfavorables com ara la humitat, les temperatures elevades, etc. Així mateix han estat objecte d'un estudi rigorós i detingut els diversos sistemes d'embalatge i transport de tot l'equipatge —aliments i material— durant les diferents fases de l'expedició.

L'activitat de l'expedició i les zones que visitarà seran objecte d'un gran reportatge en blanc i negre i de fotografies en color. Es compten fer 2.500 fotografies en blanc i negre i unes 1.500 diapositives en color, amb què es disposarà de prou material per als estudis topogràfics, per a la publicació en llibres i revistes, exposicions i per al muntatge de conferències.

L'ascensió al cim de l'Annapurna serà intentada sense equip d'oxigen, però per a casos d'emergència es comptarà amb un equip complet per a dues persones.

El pressupost total de l'expedició s'acosta als tres milions de pessetes i s'han sol·licitat, per a cobrir-los, les subvencions de diversos organismes oficials.

Desitgem que l'èxit acompanyi l'expedició i que aconseguixin d'establir, així, una nova fita, la més significativa, en els annals del nostre excursionisme. Fins ara, la màxima altitud que ha aconseguit és la de 7.398 metres, assolida amb la victòria sobre l'Istor-O-Nal, precisament pel mateix equip, durant l'expedició Hindu Kush 1969. Seria ben escaient i ben falaguer per a tots nosaltres, que abans de complir-se el centenari de l'excursionisme català, que tindrà lloc en 1976, poguéssim comptar ja amb la nostra primera victòria sobre un 8.000.

A. J.

Expedició Tximist a l'Everest 1974

Gràcies a la informació que hem rebut dels nostres amics bascos de Vitoria, po-

dem donar a conèixer els detalls d'aquesta important empresa alpinística.

Comencem per dir que aquesta expedició basca, que serà la primera de la Península a l'Everest, es realitzarà gràcies al patrocini d'una empresa industrial, que hi dedica una ajuda total, econòmica i d'organització. Sense caràcter publicitari, hem de consignar que es tracta de CEGASA, fabricant de les piles Tximist.

Un cop resoltes les gestions per a l'obtenció dels necessaris permisos oficials, l'Expedició Tximist a l'Everest tindrà lloc el 1974. Confiam plenament en el seu èxit, gràcies als homes que formen el grup expedicionari, als seus coneixements i valors personals, a la seva unitat d'equip i a la seva acurada preparació.

El fullet de presentació, magníficament il·lustrat i documentat, dedica un breu espai al resum de la història dels intents per a la conquesta de l'Everest i la victòria final. Seguint la seva pauta, recordarem que foren els britànics, que ocupaven l'Índia, els qui descobriren l'Everest i comprovaren la seva alçada màxima entre totes les muntanyes del món. Un cop fundat el Comitè Everest, patrocinat pel Club Alpi Britànic i per la Reial Societat Geogràfica, a partir de 1921 se succeïren les diverses expedicions que, procedents de Gran Bretanya, intenten l'ascensió de l'Everest. Durant els deu anys següents se n'hi efectuaren quatre, totes infructuoses, encara que en la de 1924 ha persistit el dubte de si Irvine i Mallory, que van desaparèixer sense trobar-se'n cap a rastre a l'alçada de 8.600 metres, havien aconseguit realment d'arribar al cim.

Durant el decenni següent continuaren els intents, els quals es veieren estroncats per la segona guerra mundial. Després es repregueren les temptatives i es cercaren noves vies de penetració. El Tibet fou ocupat per la Xina popular, amb què es tancà aquella via de penetració, però al cap de poc el Nepal obria les seves portes a una nova via d'accés.

L'any 1951, l'expedició d'Eric Shipton descobreix l'itinerari del coll Sud, que és el que seguirien al cap de dos anys els vencedors. Efectivament, el 29 de maig de 1953, Edmund Hillary i el sherpa Tensing, de l'expedició britànica dirigida pel coronel Hunt, aconseguiren el cobejat cim del sostre del món, amb què es cloïa l'acarnissada lluita iniciada en 1921. No insistirem a donar detalls, coneguts de tothom, sobre la consecució del cim més

alt de la terra. Recordem solament que després d'aquesta conquesta van anar caient tots els cims superiors als 8.000 metres i que molts d'ells foren repetits per vies diferents, així com també foren aconseguits molts altres cims encara de més dificultat tècnica. El mateix Everest fou objecte, en els anys següents, de diversos assalts més, alguns d'ells victoriosos, per part d'expedicions de nacionalitats diverses.

Fem, ara, algunes consideracions dels problemes que l'intent d'escalar l'Everest presenta al grup basc, tenint en compte les experiències que s'han anat recollint i acumulant de les expedicions anteriors. Els problemes bàsics que persisteixen són, essencialment, tres: l'altitud, les condicions atmosfèriques i les dificultats tècniques. Amb el coneixement que es té actualment de la muntanya, l'ascensió hi resulta, en principi, factible, encara que els nombrosos factors que cal atendre hi imprimeixen un caràcter excepcional, ja que cal dur equips especials d'escalada i d'acampada, així com d'oxigen i s'ha de maniobrar amb molta rapidesa i oportunitat, aprofitant tots els curts espais de bon temps. Cal comptar, doncs, amb un grup d'alpinistes experts, de gran preparació tècnica, recolzats en una organització eficaç. Pel que fa als alpinistes que formen part de l'expedició es tracta, en tots els casos, de gent provada, que han tingut ocasió d'exercitar les seves facultats en nombroses ascensions al Pirineu, als Picos de Europa i als Alps, així com en diverses expedicions als Andes, al Caucas central, a l'Atlas i al Hoggar. I quant a l'organització, està formada per un reduït grup amb unitat de criteri i amb una rígida disciplina encarada a l'objectiu comú.

Heus ací els components de l'expedició: Juan Ignacio Lorente Zuzaga, metge i cap de l'expedició, especialitzat en medicina esportiva, director tècnic de la Federació Basco-Navarresa de Muntanya; Angel Landa, director tècnic de l'expedició, Angel Alexandre Vallejo, Luis Abalde, Luis Maria Saenz de Olazagoitia, Francisco Lusarreta, Juan Carlos Fernández de la Torre, Luis Ignacio Domingo, Rodolfo Kirch, Juan Cortázar, Felipe Uriarte, Ricardo Gallardo i Alfonso Alonso. En llur majoria són membres del GAME i instructors de l'ENAM.

Pel que fa als sherpes, es compta utilitzar-ne els serveis de 22, que ja són més o menys contractats, a través de l'Himalayan Society. Dotze d'ells ja han

estat anteriorment al coll Sud i el *sirdar* o cap és Lakà Tensing, un autèntic veterà que ha participat a nombroses expedicions.

El material que caldrà transportar pesa unes nou tones. Comprèn material de muntanya i aliments. S'ha planejat l'ús d'uns equips de muntanya de la màxima garantia, estudiats minuciosament i el resultat dels quals s'ha comprovat rigorosament. Diguem, únicament, que es comptarà amb uns equips d'ampolles d'oxigen, imprescindibles per a l'atac final.

L'expedició ha estat programada en quatre fases: 1) Preparació. 2) Aproximació. 3) Aclimatació. 4) Ascensió. La primera fase comprèn la preparació de tot el material i la seva expedició a Bombai amb un membre de l'expedició, el viatge fins a Kathmandú amb avió de la resta del grup, que iniciaran el dia 15 de febrer i una setmana d'estada en aquesta població a fi d'enllestir els darrers preparatius.

La segona fase s'iniciarà amb la sortida de Kathmandú cap a la serralada amb 400 coolies. El recorregut de Kathmandú a la localitat de Thyangboche, situada a 240 km en direcció nord-est i a 3.800 metres d'altitud, es compta fer amb 15 dies de marxa.

Durant la tercera fase, que pensen iniciar el dia 14 de març, s'establirà a Thyangboche la base d'acclimatació, des de la qual es faran ascensions a cims de poca dificultat i a colls vorejant els 6.000 metres d'altitud. Al mateix temps s'anirà transportant el material al lloc fixat com a campament base, a una alçada aproximada de 5.500 metres. El dia 21 de març, tots els components de l'expedició i el grup de sherpes hauran de ser al campament base.

La fase quarta o d'ascensió comprendrà quatre períodes: escalada de la cascada de glaç, establiment del Camp II o Base avançada, escalada de la paret del Lhotsé i assalt al cim. Durant els dies 22 i 23 de març es procedirà al reconeixement de la cascada de glaç per dues cordades mentre la resta organitza el campament base, i en els dies successius es compta superar la cascada i establir el Camp I a 6.100 metres. Del dia 28 de març al 10 d'abril es transportarà el material necessari i s'establirà el Camp II o base avançada a 6.500 metres. En el transcurs del tercer període d'aquesta fase final es pensa dur a terme l'establiment dels successius camps III, IV i V, aquest darrer al coll Sud, a 7.980 metres. I, finalment, s'iniciaran els as-

salts al cim dels dies 1 al 20 de maig, que és l'època més propícia, dels quals n'hi ha previstos tres a càrrec d'equips de dos escaladors, que es prestaran mutu suport. Hi ha encara previstos dos intents més, per al cas en què fallessin els primers.

Esperem que en números propers podrem anar transmeten més informació sobre l'expedició basca a l'Everest, que ens ve subministrant puntualment la seva oficina de premsa i, ja des d'ara, els desitgem tot l'èxit en la seva brillant empresa.

J. LI. M.

XVI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos

Enguany, l'Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos ha tingut lloc a Tàrraga, a la comarca de l'Urgell, els dies 28 i 29 d'abril. El primer dia, després de la recepció oferta als assembleistes, es va assistir a la inauguració de l'exposició d'obres d'artistes de Tàrraga i comarca, i de les obres de reforma del Centre Comarcal de Cultura. Al vespre s'iniciaren les sessions de treball. El dia 29 es va visitar la ciutat antiga, es continuaren les comunicacions i hi hagué un acte acadèmic amb presentació de les ponències. Després d'un dinar col·lectiu, en què els assembleistes reberen diversos obsequis, s'assistí a la inauguració del pedrò commemoratiu del parc i de l'ermita de Sant Eloi.

Les sessions de treball celebrades en aquesta assemblea formaren quatre grups que tingueren lloc simultàniament. En conjunt, s'hi comptaren més de trenta intervencions sobre matèries diferents. L'acte acadèmic es va realitzar amb una gran concurrència a la sala d'actes o Sala d'Auditori, d'ampla cabuda, de l'Institut de l'Ensenyament del Batxillerat a Tàrraga. Seria llarg d'anomenar la relació de ponències i comunicacions presentades, que el lector interessat trobarà a la Biblioteca del Centre.

Ens sembla important de destacar, tal com tenim ocasió de comprovar, que aquestes assemblees, a les diverses localitats on vénen tenint lloc, solen comptar amb la participació de tothom, dels diversos estaments i institucions, cosa que hi dona un caràcter de gran celebració cívica.

També hem de destacar la gran participació excursionista a les assemblees. En aquesta que ressenyem hi recordem

XVI ASSEMBLEA INTERCOMARCAL D'ESTUDIOSOS

TÀRREGA

Dies 28 i 29 d'abril del 1973

un grup molt nombrós, del Centre Excursionista Talaia, de Vilanova i la Geltrú, uns representants de l'Arxiu Bibliogràfic Excursionista, de la U.E.C. de Barcelona i d'Igualada, la representació del Club Muntanyenc i un grup de socis del Centre, del qual ostentava la representació el director de «Muntanya».

Ens sembla oportú d'insistir una vegada més sobre la importància i la significació que tenen aquestes reunions periòdiques d'estudiosos, que tant contribueixen a la difusió de les investigacions que es duen a terme en els nuclis culturals escampats per les comarques del país i que, alhora, faciliten la coneixença personal entre els diversos investigadors i estimulen la prossecució dels seus treballs i de les seves recerques. El sentit que informa aquestes assemblees que se celebren amb una periodicitat gairebé anual, és el de servir la cultura, entesa com una cosa viva, dinàmica i operant ja que, tal com va dir, molt encertadament, l'alcalde accidental de Tàrraga en cloure la darrera, en aquelles sessions s'havia tractat del nostre passat, del nostre present i del nostre futur.

A darrera hora fou formulat un prec, el qual sembla que serà factible, encara que de moment no es disposi de cap subvenció. Que les comunicacions i ponències siguin publicades per a una major difusió i coneixement general, ja que molts dels assistents van manifestar que

estaran disposats a contribuir a les despeses que aquesta publicació origini.

Indiquem, finalment, com a cosa que ens afecta i ens preocupa molt especialment, que a l'Assemblea d'Estudiosos de Tàrraga es va formular una protesta unànime pel desencert que s'observa en la nominació de les noves agrupacions municipals que sorgeixen a conseqüència de la fusió de diversos municipis, feta sovint sense obeir a criteris vàlids, sense tenir compte de factors geogràfics i històrics que no es poden menystenir, i que ha de produir confusions i trasbalsos en la nomenclatura geogràfica general.

La desencertada nominació de les noves agrupacions municipals catalanes

En una informació de la revista fem esment de l'enèrgica protesta formulada per unanimitat en l'Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya, celebrada a Tàrraga. Creiem, però, que cal dedicar-hi un comentari especial, car les necessitats de l'actual administració territorial faran cada dia més urgent i útil l'agrupació de municipis. Ens sembla una mesura molt adequada i oportuna, però hem de manifestar el nostre desacord pel que fa als noms escollits dels futurs municipis, i creiem que les entitats excursionistes tenen el deure de protestar per aquells termes de la nova nomenclatura que no obeeixen a cap raó geogràfica ni històrica. Ens sembla fora de dubte que els noms geogràfics formen part d'un patrimoni col·lectiu, i no són susceptibles d'ésser manipulats com si fossin els noms de marques comercials. Creiem que abans de prendre decisions que poden resultar desencertades, i que després ja difícilment tindran remei, caldria que fossin necessàriament consultats organismes competents, com ara l'Institut d'Estudis Catalans, la Societat Catalana de Geografia, i altres institucions solvents, el parer dels quals podria evitar que es cometessin disbarats en aquesta matèria tan delicada.

Heus ací uns exemples d'aquesta nova nomenclatura on observem aquests casos d'arbitrarietat que ens semblen inadmissibles.

Els municipis de Gerri de la Sal, Montcortès, Peramea i Baén, al Pallars Sobirà, per decret del 29 de març es fusionaran per a constituir un nou municipi que s'ha d'anomenar Baix Pallars, denominació absolutament impròpia si hom té en compte que el nom genèric Pallars

és ja designació d'entitat comarcal i que s'incorrerà en el contrasentit d'incloure el Baix Pallars en el Pallars Sobirà.

Els municipis de Claverol, Aramunt, Ortoneda i Toralla-Serradell, al Pallars Jussà, es fusionaran per decret del 27 de febrer de 1969 i constituïran un nou municipi que ha de dir-se ...Pallars Jussà! És a dir, el mateix nom de la comarca a què pertanyen. A què interpretarà hom que ens referim, d'ara endavant, quan parlarem de Pallars Jussà?

Per decret del 9 de desembre de 1971 s'han agrupats els municipis de Sant Antolí, Vilanova i Sant Pere dels Arquells en una nova entitat municipal que ha de dir-se Ribera del Dondara, nom, també, inadmissible per les confusions que ha de desvetllar ja que el riu Dondara passa per Cervera, Talladell, Tàrraga, Vilagrassa, Anglesola i d'altres poblacions totes les quals, per tant, constitueixen pròpiament la Ribera del Dondara.

Per decret del 29 de gener de 1970 s'han reunit els municipis d'Anserall, Arcavell, Ars, Bescaran i Civís, de la comarca de l'Alt Urgell, que formaran un nou ajuntament que es dirà Valls del Valira. La impropietat d'aquest nou nom resulta ben evident considerant que les valls del Valira inclouen tot el territori andorrà, cosa que produirà també constants confusions. A més, Bescaran no correspon a la conca del Valira, cosa que ja invalida, per tant, el nom proposat.

Operació Montserrat

Els escaladors de Sant Cugat del Val·lès, animats per Josep Barberà, han portat a cap una tasca meritòria: d'uns anys ençà, i d'una manera sistemàtica, han realitzat l'escalada a totes les agulles i roques montserratines (773, segons els

seus càlculs) i al mateix temps que n'han recollit informació i material documental exhaustius.

«Muntanya» ja va informar de l'acte organitzat amb aquest motiu i hi va afegir unes notes sobre la personalitat de Josep Barberà i els seus col·laboradors.

Ara hem tingut ocasió, durant el passat abril, d'assistir a la projecció de diapositives «Operació Montserrat», que tingué lloc a la Sala d'Actes del Monestir de Montserrat. Una projecció interessant, monogràfica, sobre la muntanya més característica del nostre país.

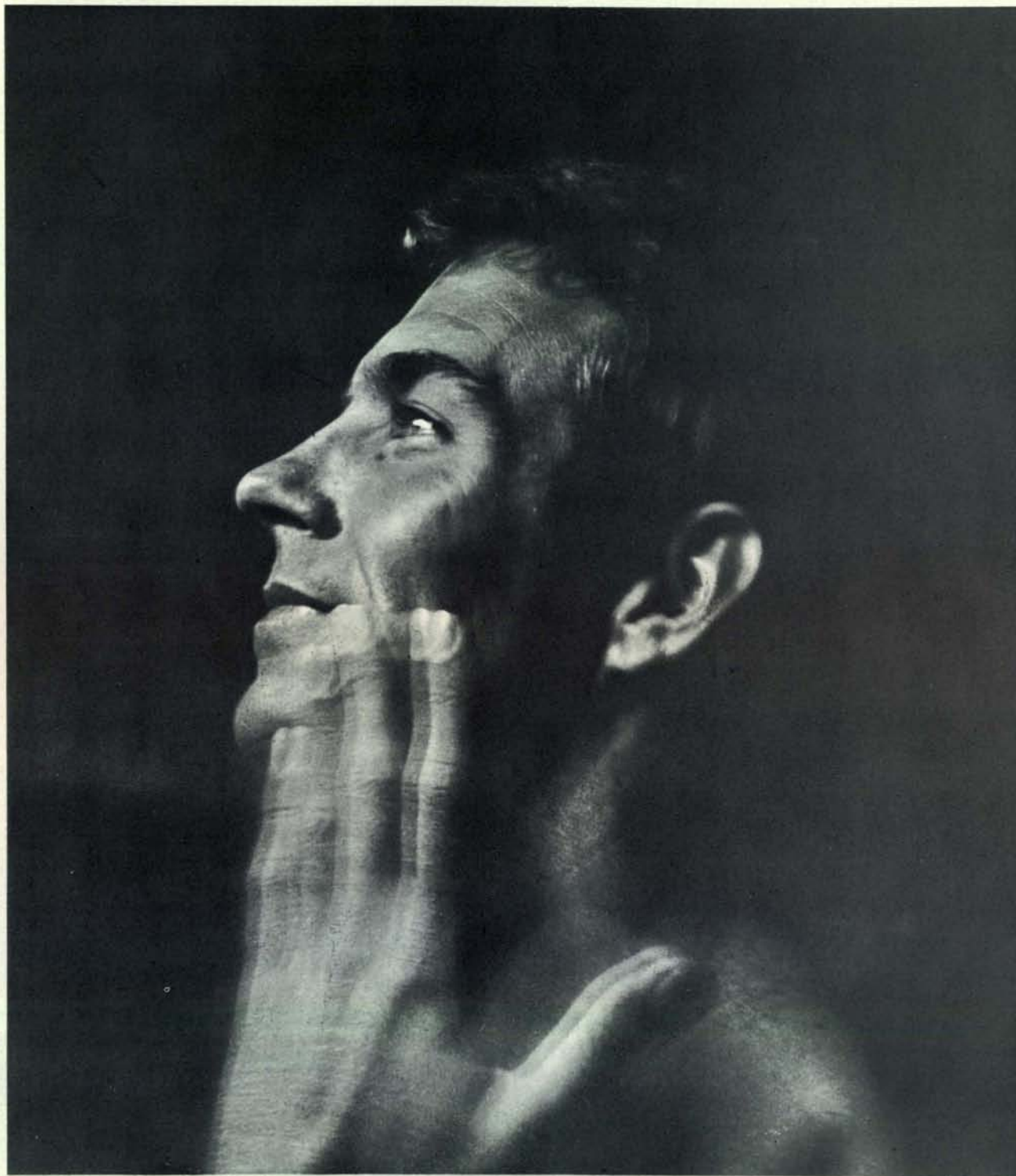
La sessió, presentada amb dos projectors, ens fa la història de «l'Operació» des dels seus inicis, que són els de l'escalada montserratina, amb una visió retrospectiva de la formació muntanyenca de la majoria dels qui després farien costat a en Barberà, el qual, persistint any darrera any, no ha defallit mai i ha anat cercant nous col·laboradors, quan el pas del temps ha anat restant bons companys a l'empresa que, feliçment, han pogut veure acabada.

La segona part, molt ben sonoritzada i amb una veu molt adequada, va cobrar un gran dinamisme en la presentació de la realització d'un bon nombre d'escalades, a base de projectar una agulla en una pantalla i, en l'altra, simultàniament, fer-hi desfilar els principals protagonistes de la seva consecució, alternats amb detalls de l'escalada. Les diapositives eren totes de gran qualitat i tot plegat resultava molt ben aconseguit.

Com a cloenda, l'amic Barberà es va sotmetre a les preguntes dels assistents i ens va parlar dels seus projectes de publicació de tot el material acumulat durant tots aquests anys.

Assistiren al col·loqui diversos escaladors, entre els quals figurava un dels autors de la darrera guia d'escalades a Montserrat, i alguns especialistes en el coneixement de la muntanya, com ara en Torres i en Millet, així com l'autor d'aquestes línies en nom de la revista «Muntanya»; tots plegats, vam animar en Barberà i els altres companys de Sant Cugat perquè no defalleixin i duguin a bon terme els seus propòsits, cosa que constituïria, sens dubte, una obra única i exemplar.

Podem avançar, també, que aquesta projecció ha estat oferta al Centre i que es procurarà que s'hi pugui realitzar com més aviat millor, a fi que tothom pugui adonar-se de l'empresa de què han estat capaços els nostres amics santcugatencs.

AMB AQUEST GEST...

milions d'homes de tot el món comencen
cada dia llur jornada.

Un massatge fort i baronívol de FLOID
després d'afaitar-vos us evitarà tota irritació
cutània i prepararà la vostra pell
per a l'afaitada de l'endemà.

Amb l'ús habitual de FLOID AFTER-SHAVE
l'home d'avui reprèn la lluita diària,
optimista i ben dispost.

Useu, també, Aigua de Colònia FLOID.
Fresca, baronívola... excitant.

Floïd

HAUGRON CIENTIFICAL, S. A. New York / London / Paris / Barcelona

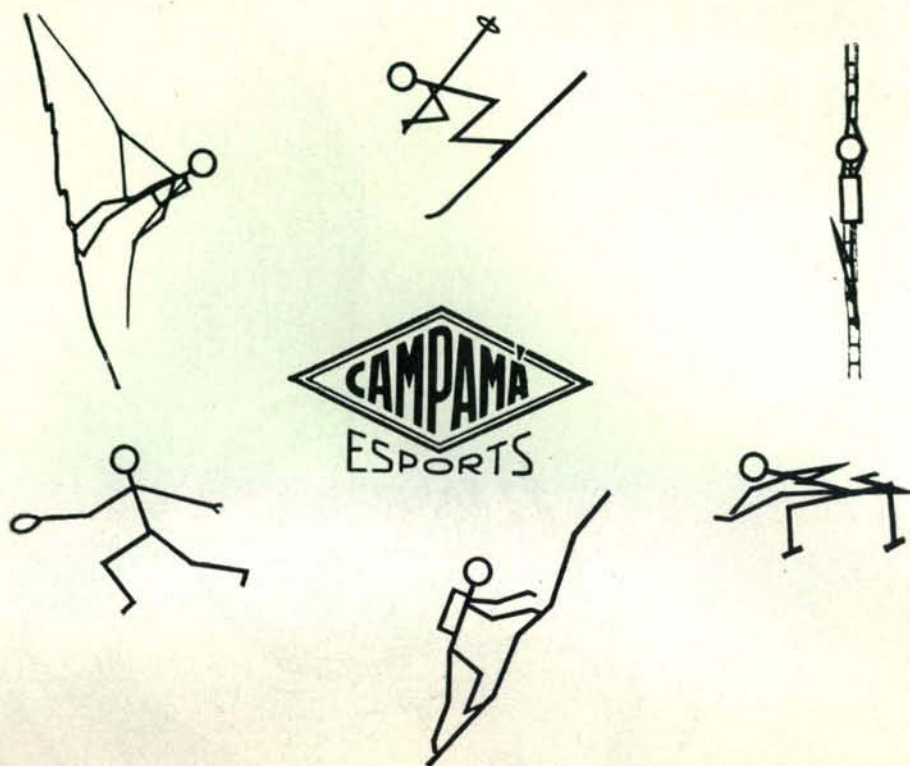

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal·lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

Urgell, 95 bis

BARCELONA - 11

Telèfon 253 50 01

MUNTANYA Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Nom

carrer.....núm.....pis.....

població

(districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm., amb la quota anual de 135 pessetes.

Cobrament:

- ☐ gir postal
- ☐ reembossament
- ☐ compte corrent

Signatura

d'EL CASERIO, me'n fio!

**Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya**

Pes en origen: 170 grams

EL CASERIO

La revista **MUNTANYA**, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA**, demana la col·laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconseguixi tota la difusió que es mereix.

Franqueig

TARGETA POSTAL

Revista MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Paradís, 10
BARCELONA (2)

*Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.*

*Parleu-vos de
MUNTANYA
i feu-los-la
conèixer.*

*Retalleu aquest
butlletí
i doneu-los-el
perquè se
subscriguin a
MI MUNTANYA*

AGRUPACIÓ MÚTUA DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA

Mutualitat de Previsió Social

Fundada l'any 1902

Més de 139.000 associats a la nostra Entitat l'inviten a conèixer els avantatges de què gaudeixen en virtut de les previsions per ella atorgades.

Aquestes previsions consisteixen en un socors únic en cas de defunció, a la percepció de dietes en cas de malaltia i al cobrament de pensions mensuals per causa d'invalidesa; a més de poder percebre premis anuals a l'antiguitat mutualista.

Tots els socis tenen dret, d'acord amb el que s'estableix al Reglament, a la percepció de la totalitat d'aquestes previsions en una quantia proporcional al nombre de seccions en què figuren inscrits.

Existeix, a més, la possibilitat d'obtenir el dret a percebre subsidis en cas d'intervenció quirúrgica, sol·licitant la inscripció al Grup per a Alta Cirurgia.

L'import dels subsidis que atorga aquest grup està també en proporció al nombre de seccions inscrites.

A fi de socórrer els fills dels associats, en el cas de la seva defunció o de quedar invàlids, els nostres afiliats poden sol·licitar la seva adhesió al Grup especial d'Ajuda a l'Orfenesa, el qual atorga pensions fins que els fills inscrits compleixin els 20 anys d'edat.

Si vostè no és soci de l'Agrupació Mútua del Comerç i de la Indústria, a continuació detallarem els drets que s'obtenen si s'hi pertany:

Socors a la defunció: de 5.000 a 500.000 pessetes.

Dietes per malaltia: de 5 a 200 pessetes diàries.

Pensió per invalidesa: de 300 a 12.000 pessetes mensuals.

Premis a l'antiguitat mutualista: de 2.500 a 100.000 pessetes anuals, com a màxim.

Subsidis per a Alta Cirurgia: una quantitat variable establerta al Reglament del Grup segons la importància de la intervenció quirúrgica soferta.

Pensions d'orfenesa: de 250 a 2.500 pessetes mensuals com a màxim, per cada fill inscrit.

Edat màxima d'ingrés: 40 anys no complerts.

Quantitat pagada per socors l'any 1972: Pessetes 260.408.554.-

Quantitat pagada des de la fundació: Pessetes 1.640.037.848.-

Si vostè ja està afiliat a l'Entitat i vol afavorir els seus familiars o amics barons, menors de 40 anys, amb els beneficis que reporta ésser soci de l'Agrupació Mútua, doni'ns el seu nom i la seva adreça i nosaltres farem totes les gestions per a procurar la seva afiliació, i reservarem a vostè la firma com a primer soci proponent.

Per a qualsevol informació es pot adreçar a les oficines instal·lades a l'Avinguda de José Antonio, 621, Barcelona (10) i la hi serà facilitada.

**a qualsevol època
de l'any us
podreu equipar**

a

Buvilleset

FRED PERRY
SPORTSWEAR

descens de
FREYRIE

campions
MOSSANT
Vale

ESTUDI SANTA EULALIA.

SANTA
EULALIA

E S P O R T S
PASSEIG DE GRACIA, 93
B A R C E L O N A - 8